

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Indbydelsesskrift

til

den offentlige Examen

i Rønne lærde og Real-Skole

i Juli 1846.

Kjöbenhavn.

Trykt i Bianco Lunos Bogtrykkeri.

Om
den provisoriske Underviisningsplan
af 25de Juli 1845
af
H. K. Whitte.

Om
Underviisningen i Dansk og Tydsk
som Grundlag for den grammatiske Dannelse
af
H. H. Lefolii.

Indbydelsesskrift

til
Rønne lærde Skoles offentlige Examen
i Juli 1846.
af
H. K. White, A. M.
Skolens Rektor.

Kjöbenhavn.

Trykt i Bianco Lunos Bogtrykkeri.

1846.

Om den provisoriske Plan

af 25de Juli 1845.

Den under 25de Juli f. A. udstædte provisoriske Plan for den udvidede Underviisning i 3 af vore lærde Skoler, efter hvilken allerede flere Enkeltheder ere blevne ordnede ved Landets øvrige Skoler, er af saa indgribende Vigtighed for vort Underviisningsvæsens fremtidige Udvikling, at det er at ønske, at saa mange Skolemænd som muligt ville med Frimodighed udtale deres Domme og Betæneligheder saavel om de i samme fulgte Principer som om dens enkelte Bestemmelser, og derved bidrage hver Sit til denne Opgaves heldigste Lösning, idet man vistnok ubetinget tør forudsætte, at den kongelige Direktion for Universitetet og de lærde Skoler ikke vil troe sig bundet til at holde fast ved dette foreløbige Udkast i alle dets Enkeltheder, men alene lade det være sig magtpaaliggende at udføre det forestaaende Reformværk i Overensstemmelse med de bedst begrundede Erklæringer fra alle Sagkyndige.

At to saa dygtige og uafhængige Mænd som Professor *Suhr* og min Ven Magister *Hammerich* først med en til Sagens Vigtighed svarende Udførlighed have udtalt sig om denne Plan, er vistnok særdeles heldigt. Thi hvad enten disse Mænd angribe eller forsvare Udkastets Bestemmelser, da vil Enhver føle sig overbevist om, deels at de have afgivet Domme eller udtalt Betænelig-

heder, som fortjene den største Opmærksomhed, deels at de, al den Stund de ikke have skrevet om et Udkast af deres Foresatte, ikke ved noget som helst Hensyn have ladet sig afholde fra at udtale sig med den største Frihed.

Det vilde imidlertid være uretfærdigt, om jeg ikke udtalte det som min fulde Overbeviisning, at den høje Direktion er gennemtrængt af en saa stor Humanitet mod de den underordnede Embedsmænd og af en saa levende Interesse for Sagen selv, at vistnok ingen Skolemand i mindste Maade har Anledning til ikke at udtale sig med den fuldkomneste Frihed.

Med denne Overbeviisning for Öje skal jeg her bestræbe mig for at lade min Dom og mine Betænkkeligheder i denne Sag fremtræde med al den Klarhed og Bestemthed, som det staaer i min Magt at give samme.

Til § 1. Jeg er aldeles enig med Mag. *Hammerich* (Fædrelandet for d. A. Nr. 117—120 S. 930 fgg. navnlig S. 935), baade at den lærde Skole ikke bör bestemmes blot som en Forskole for Universitetet, og at dens Formaal burde fremstilles med større Bestemthed.

Til § 2. Ligeledes kan jeg ikke andet end slutte mig til den af *Hammerich* p. a. S. S. 952 fg. udtalte og motiverede Dom, at *næstøverste Klasse* bör være *een-aarig*, *øverste toaarig*.

Med Hensyn til Naturhistorie og Geographi kan der ikke være nogen Tvivl om, at 6 Aars Underviisning for de jævnt gode (for de mindre gode bliver naturligviis Tiden længere) er fuldkommen tilstrækkelig; ogsaa med Hensyn til Tydsk og Fransk skulde jeg ansee denne Tid for tilstrækkelig, naar der indrømmes disse Fag et tilstrækkeligt Timeantal i de 6 (5) Aar. Dette vil især være fordeeltigt for de Skoler, der som Rønne lærde

Skole have sideordnede Realsklasser. Hvad Underviisningen i Religion angaaer, da antager jeg, at naar den ikke skal meddeles i överste Klasse, er det ikke önskeligt, at den udstrækkes meget over Konfirmationsalderen, Bibellæsning undtagen. Endelig vil man derved undgaae, hvad jeg og vistnok de Fleste ansee for betænkeligt for de unge Menneskers Helbred, at der i to paa hinanden fölgende Aar holdes to (eller maaskee endogsaa 4, siger *fire*) Examinier.

Til § 3. Efter de Fordringer, der stilles til dem, der skulle optages i Skolens nederste Klasse, og efter Underviisningens Beskaffenhed i denne Klasse, nu da Latinen skal udsættes til 3^{die} Skoleaar, maa jeg ansee en Alder af 9 Aar for den mest passende, hvori Disciplene i Almindelighed maae kunne optages. Kan dette gaae an her i Rönne lærde Skole, hvor det nogle Gange er prøvet med Held, og först ved Direktionsskrivelse af 16de Januar 1844 er bleven tilladt for Realelevernes Vedkommende, dernæst under 24de Januar d. A. ogsaa for de til Studeringer bestemte Disciple, da maa det endnu bedre kunne lade sig gjöre de fleste övrige Steder i Danmark, hvor det forberedende Underviisningsvæsen og den fra Hjemmet medbragte Dannelse i det mindste næppe staaer lavere end her og i de större Steder vistnok höjere.

Om Aldersbestemmelserne for de höjere Klasser maa jeg ganske underskrive den af alle mig bekendte Skolemand udtalte Dom (Professor *Suhr* om Reformerne i de lærde Skoler S. 49 fgg., *Hammerich* p. a. S. S. 937 fg., Prof. *Ingerslev* i den Berl. Tid. 1846 Nr. 114 o. s. v.). Jeg tillöjer her blot det Spörgsmaal: Hvorledes skal man efter denne Bestemmelse forholde sig med en Discipel,

som paa Grund af sin langsomme (men ofte ret gode) Fremgang kommer til at sidde efter for Exempel i 1ste, 3die og 5te Klasse, og saaledes ved Oprykningen til 6te Klasse har *et* Aars Alder over den foreskrevne Klassealder?

At i Skolens *øverste* Klasse ingen andre Disciple kunne optages end de, der have gennemgaaet den *næst-øverste*, er en for de udvidede Skolers Tarv højst nødvendig Bestemmelse, men ikke meget glædelig for de Skoler, der paa Grund af indskrænket Frekvents (Jfr. Ingerslev p. a. S.) rimeligviis ikke ville opnaae Afgangsexaminernes Afholdelse af Skolens egne Lærere, og blive Middelskoler.

At en saadan Skjæbne paa et saa isoleret Sted som Bornholm, vilde blive dobbelt saa følelig som paa andre Steder, der have en udvidet Skole i deres Nærhed, behøver ingen Beviisførelse, men indeholder den stærkeste Opfordring til paa enhver Maade at søge at undgaae denne truende Fare.

Til § 4. Om *Dansken* som *første* Middel til at bibringe Disciplene de almindelige grammatiske Begreber har jeg allerede udtalt mig i Skolens Progr. for 1845 S. 5 fgg., og det glæder mig, at de af mig anførte Grunde i saa høj Grad samstemme med de i Motiverne for den provisoriske Plan, Ny Colleg. Nr. 37 S. 727 fg. fremsatte. En udførligere Fremstilling af den Maade, hvorpaa dette Princip bør gennemføres i de lavere Klasser, er meddeelt i den følgende Opsats af Overlærer *Lefolii*. Det forekommer ogsaa mig (maa jeg tilstaae), som om Prof. Suhr og Mag. Hammerich ikke have nogen aldeles klar Forestilling om, hvorledes en saadan Under-

viisning i Dansk *) og Tydsk for de to nederste Klassers Vedkommende kan og bör meddeles.

Med Hammerich, S. 938 fg. kunde jeg ogsaa her i Loven, ikke blot i Motiverne, ønske en Antydning af, at det paaligger Læreren i Dansk i de højere Klasser at vejlede Disciplene videre end til at skrive korrekt, reent og med Smag (jfr. dog Planens § 11).

Ann. 1. At *Engelsk* er bleven udelukket af de lærde Skolers Underviisningscyklus maa ogsaa jeg højlig bifalde, da Disciplene allerede ved det, der fordres lært, næsten ville blive overlæssede.

Ann. 2. Motivernes Udtryk Side 731 *nogenlunde korrekt* istædenfor Lovens *korrekt skrive det tydske Sprog* maa jeg af samme Grund foretrække.

Til Nr. 4. Om den Sætning, „at den opnaaede Færdighed og Besiddelse af Sprogstof, der er frigjort for det læste Pensum, skal betragtes som et Hovedresultat“, henviser jeg til Hammerich S. 933—936.

Syntaxen i sin Heelhed vil næppe kunne fuldendes før mod Slutningen af 6te Klassens første Aar (eller som ovenfor yttret ved Udtrædelsen af 6te Klasse).

Jævnside med den første Læsning bör saa tidligt som muligt gaac mundtlig Oversættelse fra Dansk paa Latin, og denne Övelse bör fortsættes hele Skolen igjennem. Skriftlig Stiil kan bedst begyndes i Slutningen af 4de Klasse. Versionen kan vistnok alt begynde i 5te Klasse, hvor senest ogsaa Læsning af lettere Stykker paa egen Haand bör begynde.

Til Nr. 5. At benytte en Haandbog i Mythologien

---

*) Det er netop det danske Sprogs Mangel paa Former, der gjør det saa fortrinlig skikket til gjennem dette at bibringe de almindelige grammatiske Begreber.

og Antikviteterne endog blot til Henviisning i 4de Klasse o: det andet Aar der læses Latin, er maaskee vel tidligt. Paa dette Standpunkt vil en kort mundtlig Forklaring være paa sit rette Sted og fuldkommen tilstrækkelig. I det mindste kan der i denne Klasse næppe være Tale om Henviisninger til Mythologien.

Til Nr. 6. Det er min Overbeviisning, at det hebraiske Sprog *kan* virke særdeles gavnligt for den højere sproglige Dannelse ogsaa i Skolen, da dette Sprog ved en vis Formrigdom i en lavere Sfære nærmer sig de klassiske antikke Sprog, medens det derimod ved sin Simpelhed i Ordføjningslæren navnlig staaer vort Modersmaal meget nært, og saaledes frembyder en frugtbar Sammenligning mellem de nyere og de andre antikke Sprog. Dertil kommer, at det hører til en fra de øvrige Sprog væsentlig forskjellig Sprogstamme (hvilket især viser sig i Orddannelseslæren), og et grundigt Studium af dette Sprog er vistnok for *Sproglæreren* særdeles gavnligt og næsten nødvendigt.

Men for den almindelige Sprogdannelse, der tilsigtes i Skolerne, er det vistnok ikke nødvendigt, og for tilkommende Philologers og Theologers Skyld bör det efter min Mening ikke optages i Skolen (jfr. hvad jeg har yttret til § 1), og det bör derfor enten paalægges Alle uden Undtagelse, og derefter en passende Lettelse i andre Retninger paatænkes, eller ogsaa bör det, og dette stemmer jeg helst for, ganske udelukkes, da ellers de, der læse Hebraisk, uforholdsmæssig bebyrdes i Sammenligning med deres Meddisciple. *Thi af alle Skolefag kræver det Hebraiske mest Hjemmearbejde.* Hertil kommer endnu, at det Tilfælde oftere kan indtræffe, at kun 1 eller 2 Disciple i en Klasse læse dette

Sprog, og Underviisningen i dette Fag synker saaledes ganske ned til den private Underviisnings for Lærere og Lærlinge trættende Sfære. (Denne Erfaring har jeg selv gjort som Lærer i den talrigt besøgte Borgerdydskole paa Christianshavn, da Underviisningen i Hebraisk der ophørte at være paabudt og kun blev tilbudt). Saa megét er vist, at i 6te Klasse vil der umuligt kunne skaffes Tid til Underviisning i dette Sprog, selv om Underviisningen i Naturlære udsættes til 6te Klasse, uden at det lovbestede Timeantal meget betydeligt maa overskrides, og, hvad der er væsentligere, uden at Disciplene utilbørligt overlæsses.

Anm. Selv i det Tilfælde, at jeg antog, at det islandske Sprog mere end det tyske var skikket til at danne Overgangen i Meddelelsen af den grammatiske Dannelse, og at Anbefalingen for dette ikke for en Deel var begrundet om end ikke i Patriotisme, saa dog i Skandinavisme (jfr. Hammerich S. 940 fg. og S. 939), maatte jeg dog alvorligt fraraade denne Forøgelse af Læregjenstandene. For den sproglige Dannelse vil der dog være sørget tilstrækkeligt ved de foreskrevne Sprog, og af disse kan næppe noget opgives til Fordeel for det islandske, navnlig ikke paa det elementære Standpunkt. Heller ikke er den islandske Litteratur saa rig og mangesidig, at den kunde gjøre Krav paa at optages i Skolen som et nødvendigt Led i den almindelige Dannelse. Endelig vil den danske Litteratur og Fædrelandets Historie vel tilstrækkeligt for den almindelige Dannelse kunne føre os ind i vore Stamsfædres Liv.

Til Nr. 7. Det burde vist i Loven, ligesom i Motiverne S. 738 antydet, være fastsat, at en Lærebog i den

christelige Religions Lærdomme først bør benyttes i 2den Klasse.

Til Nr. 8. Herom henviser jeg til Hammerich p. a. S. S. 935 fg.

Til Nr. 9. Saasandt Geographien virkelig er en Videnskab, bør den ikke opløses i 3 Hovedpartier, men fremstilles som en Eenhed. Jeg troer heller ikke, at det er foreneligt med den praktiske Underviisnings Tarv, at „den *physiske Geographi doceres først, og lægges til Grund for den politiske Geographi*”, med mindre dette blot skal forstaaes saaledes, at en Oversigt over de naturlige geographiske Forhold stedse paa hvert enkelt Punkt skal gaae forud for Betragtningen af de politiske Forhold, der paa det givne Sted have dannet sig; men da burde det vel næppe være udtrykt saaledes, at man fristes til at antage, at et Kursus i fysisk Geographi skulde gaae forud for Doceringen af politisk Geographi. Jfr. herom Etatsraad Blochs Progr. 1845 S. XIX, den af ham citerede Afhandling af *Kts*, og mine Bemærkninger i Tidsskrift for Litteratur og Kritik 2den Aargang S. 424—448.

Til Nr. 11. Hvis den geometriske Tegneøvelse skal udrette noget, da maa den ledes af den matematiske Lærer, eller i modsat Tilfælde maa nogen Underviisning i Mathematik gaae forud. Ellers troer jeg og flere af mine Medlærere af Erfaring at vide, at den ikke fører til noget Resultat af Betydning.

Maaskee burde Underviisningen i Geometri begyndes för Arithmetik, som er en mere abstrakt Videnskab.

Hvad der nemlig i Videnskaben viser sig som det første, maa i den praktiske Underviisning ofte blive det sidste. Saaledes er det i videnskabelig Henseende rigtigst

i Geographien at begynde med den mathematiske Geographi, men næppe i Skolepraxis raadeligt, i Naturhistorien at begynde med Mineralogien, derefter Botanikken, sidst Zoologien; i Praxis maa det vistnok blive den omvendte Orden, hvis man vil vække den Interesse for Faget, der giver Disciplen Lyst til at arbejde.

Ann. I Loven § 4 Nr. 13 er forresten Mineralierne stillede først, hvorimod der i Motiverne S. 744 følges den af mig anbefalede Orden.

Til Nr. 12. Jeg anseer den mechaniske Deel af Naturlæren for i og for sig passende for Disciplene i 6te Klasse; men jeg indseer ikke, hvorledes der i denne Klasse skal kunne skaffes Tid til at paabegynde og drive dette Fag nogenlunde ordentligt. Dette Hensyn anbefaler Udsættelsen til 7de Klasse og anbefaler tillige Hammerrichs (og mit) Forslag at gjøre 7de Klasse toaarig.

Til § 5. For at lette Overgangen fra den ene Skole til den anden (dog ogsaa i andre Henseender) var det vistnok gavnligt, om Friheden i Valget af *Lærebøger* begrænsedes *noget*, og herfor kunde der maaskee virkes derved, at der foranledigedes en almindelig Konferents af Lærere om dette Punkt.

Til § 6. At der efter Skolernes forskjellige Kræfter gives dem en nogenlunde fri Raadighed i Timefordelingen (ligesom i Valget af *Lærebøger*), finder jeg at være i sin Orden. Af to dygtige Lærere er det ikke altid den dygtigste, der behøver fleest Timer, og omvendt.

Hertil maa jeg med Prof. Suhr S. 39 føje den Bemærkning, at Formindskelse af Læretimer paa Skolen let kan føre til Disciplens Overlæsning hjemme, og at afværge dette burde maaske fuldt saa meget paalægges

Skolebestyrerne som at indskrænke Timerne til det mindst mulige Antal.

Her skal jeg tillade mig efter de i Motiverne givne Antydninger at construere en *Timetabel* for alle Skolens Klasser:

I. Klasse.

Dansk og Tydsk 12 Timer, Religion (Bibellistorie og Bibellæsning) 3, Historie og Geographi 4, Regning 5, Naturhistorie 2, Skrivn. 4, Tegning 2; hertil kommer Sang og Gymnastik (*for alle Klasser*) 4 Timer, ialt: 36 Timer ugentlig.

II. Klasse.

Dansk og Tydsk 10 T., Fransk 4, Relig. 3, Historie og Geographi 4, Regning 4, Naturhistorie 2, Skrivning 3, Tegning 2; + 4 Timer, ialt: 36 Timer.

III. Klasse.

Latin 8, Dansk 3, Tydsk 3, Fransk 3, Religion 2, Hist. og Geogr. 4, Arithmetik og Regning 4, Naturhist. 2, Skrivning 3, Tegning 2; + 4 = 38 Timer.

IV. Klasse.)*

Latin 8, Græsk 5, Dansk 3, Tydsk 3, Fransk 2,

---

*) Den for Rönne lærde Skole for det forestaaende Skoleaar paa-tænkte Timefordeling fremsættes her til Sammenligning. Ved de fra den her fremsatte Normaltabel gjorte Afvigelser er der deels taget Hensyn til Lærerkrafterne, deels og især til de nuværende Disciples Standpunkt.

Förste Klasse: Ganske efter Normalplanen med den Forskjel, at der er indrømmet 5 Timer til Historie og Geographi og kun 2 Timer til Religion.

Anden Klasse: Dansk 5, Tydsk 6, Fransk 3, Religion 2, Historie

Religion 2, Historie og Geogr. 4, Arithmetik og Geometri 4, Naturhistorie 2, Skrivn. 1; + 4 = 38 Timer.

V. Klasse.

Latin 8, Græsk 5, Dansk 3, Tydsk 3, Fransk 2, Religion 3 (her indtræder en udførligere Lærebog), Hist. og Geogr. 4, Arithm. og Geometr. 4, Naturhist. 2; + 4 = 38 Timer ugentlig.

VI. Klasse.

Latin 8, Græsk 4 [Hebraisk 2], Dansk 2, Tydsk 3, Fransk 3, Religion 3, Hist. og Geogr. 4, Arithm. og Geometr. (astronomisk og matematisk Geogr.) 4 (?), [Naturlære 2], Naturhistorie 2; + 4 = 41 Timer o: 3—5 Timer over Normaltallet.

Lader man derimod, hvad jeg finder rimeligt, Hebraisk og Naturlære bortfalde i denne Klasse, og forøger den matematiske Underviisningstid med 1 Time, hvilket vist bliver nødvendigt, saa udkommer Normaltallets Maximum 38 Timer ogsaa her.

VII. Klasse.

Dansk 4, Latin 10, Græsk 6, [Hebraisk 2], Historie

og Geographi 5, Naturhistorie 2, Skrivning 2, Regning 5, Tegning, Sang og Gymnastik, hver 2.

Tredie Klasse: Dansk 3, Tydsk 3, Fransk 3, Latin 8, Religion 2, Historie og Geographi 4, Naturhistorie 2, Skrivning 2, Arithmetik 4, Tegning 1, Gymnastik og Sang, hver 2.

Tredie Realklasse har Engelsk (4) særskilt, 1 Time Skrivning mere, og slutter sig kun i Dansk og Tydsk til tredie Klasse, i de øvrige Fag til anden Klasse.

Fjerde Klasse: Dansk 2, Tydsk 2, (Real. 3), Fransk 3, (Real. 4), (Engelsk for Real. 3), Latin 8, Græsk 4, Religion 2, Historie og Geographi 4, Naturhist. 2, Skrivn. 1 (Real. 3), Mathem. 4 (Real. 7), (Tegning for Real. 2), Gymnastik og Sang, hver 2.

3, Mathematik med Tilbehør 5, Naturlære 4, (+ 4), ialt 38 Timer, hvilket synes altfor meget for dem, der skulle arbejde mere selvstændigt. *Hebraisk*, der tillige giver saa meget Arbejde hjemme, burde vel derfor helst udelukkes af Skolens Underviisningscyklus; jfr. S. 10. Rimeligviis vil en endnu større Indskrænkning i Timeantallet findes nødvendig.

Til § 7—9. Om en hensigtsmæssigere Maade at ordne Skoleaaret paa har Hammerich udtalt sig S. 941 fg. i det Væsentlige ganske overensstemmende med det af mig i denne Skoles Program 1845 S. 55 yttrede. Hertil har jeg at tilføje en Bemærkning, som ikke synes mig at være uden Vægt, at der ved denne Forandring frembyder sig en simplere Maade at ordne Skolernes økonomiske Forhold paa med Hensyn til de nye Disciple, der skulle optages i Skolen. Disse ville nødvendigviis blive prøvede samtidigt med Hovedexamen $\circ$: i Begyndelsen af Juli Maaned, med andre Ord: i Begyndelsen af Kvartalet, og det vil saaledes blive ufornödent at forøge Udgiftsbyrden for de Disciple, der skulle optages ved Skoleaarets Begyndelse. Dette Tillæg i Kontingentet for $\frac{1}{2}$ Aar vil ogsaa medføre Besværligheder i Regnskabsvæsnet, men dette er naturligviis et meget underordnet Punkt.

Derimod maatte, hvis Afgangsexamen blev at afholde samtidigt med Hovedexamen, naturligviis de være fritagne for at erlægge Betaling for Juli Kvartal, der skulle forlade Skolen som Studenter.

Juleferien kunde indskrænkes, Pintseferien burde vistnok udvides, jfr. Hammerich S. 941. Dette Önske nære uden Tvivl de fleste Skolemænd.

Sammenlignes Lovens § 8 c med Motiverne S. 757,

synes det rimeligt, at Udeladelsen af Fastelavnsmandag i den første er blot tilfældig. Overhovedet burde der vistnok i denne Paragrafs Udtryk være tilstaaet Rektor den fornødne Bemyndigelse til ved særdeles Lejligheder at give Skolen fri. Hertil regner jeg f. Ex. Hans Majestæt Kongens Fødselsdag, naar Direktionen ikke vilde optage denne Dag blandt de lovbestemte Ferier, saaledes som den har gjort i Lovene for Sorö Akademies Vedkommende. Den Mand, som Bestyrelsen af en Skole er betroet, kunde man vel betroe paa egen Haand at bestemme nogle enkelte Fridage i Aarets Löb. Det vil være meget vanskeligt at overholde denne Bestemmelse; men at fastsætte Bestemmelser, som ikke let strengt kunne overholdes, er altid höjst misligt.

Med Hensyn til Halvaarsexamen kunde jeg ønske det bestemt, om Rektor alene (hvilket i min Skoletid, saavidt jeg mindes, var Tilfældet i Metropolitanskolen) eller Rektor og examinerende Lærer i Forening skulle bestemme Examinandens Charakter. Her have vi fulgt den Regel, at den examinerende Lærer (Rektor som examinerende inklusive) ikke giver Charakter.

For den examinerende Lærer er det altid noget forstyrrende selv at skulle give Charakter for det ved Examen præsterede, og han vil ofte föle sig hildet ved Hensynet til, hvad en Discipel til daglig Brug plejer at præstere. Dette gjælder naturligviis ogsaa med Hensyn paa Hovedexamen. Jvf. Hammerich S. 942 Not. Dog skulde jeg fraraade at betage Examinerne endog blot tilsyneladende deres Præg af Tilfældighed ved at indrømme et Hensyn til hvad Examinanden ellers plejer at kunne.

Naar det i Motiverne S. 758 hedder, at Hovedexa-

mens Öjemed mere er *at vise det större Publikum Resultaterne af Skolens Virksomhed* end at gjøre Rektor bekendt med dens Tilstand, eftersom Rektor har saa mange andre Midler og Lejligheder til i Aarets Løb at skaffe sig denne Kundskab, da forekommer det mig, at ved denne Bemærkning ophæves den i Motiverne (S. 757) angivne Grund til at afholde en Halvaarsexamen.

Efter min Mening skulle Examinerne væsentlig være for Disciplenes Skyld, baade for at disse selv skulle kunne faae Lejlighed til at see, hvorvidt de ere istand til at samle under et Overblik en større Kundskabsmasse, og for at Rektor og Skolens Lærere skulle faae et tilsvarende Kjendskab til deres Disciple, som ikke ved andre Midler kan erhverves. Deraf følger imidlertid ingenlunde Nödvendigheden af, at Rektor skal være tilstæde ved alle Prøver under Hovedexamen, men at han, naturligviis efter eget Skjön, meget ofte bör være tilstæde. Endvidere følger heraf, at Rektor heller ikke behöver at være tilstæde ved alle Halvaarsexamens Prøver, men kun at han ofte bör være det.

Den særdeles hensigtsmæssige Bestemmelse, at Ingen bör betragtes som Censor og deeltage i Censuren over Prøverne i noget Fag, med mindre han har overværet den hele Examination i samme fra Begyndelsen til Enden, vil især i Provindsskolerne befrie for mange Ulejligheder.

Til § 11, 1. Om Vanskeligheden af til Examensbrug at finde passende Opgaver af et almindeligt Indhold, jvf. Hammerich S. 947—51.

Ogsaa jeg maa ikke blot for at sikkre Historie og Religion en mere videnskabelig Behandling i Skolen men ogsaa for Fremstillingskunstens egen Skyld ansee det for

rigtigt, at der i disse to Fag fordres skriftlige Opgaver, hvis Bedømmelse baade bør gaae ud paa Indholdet og Fremstillingen. Hvad Historien angaaer, da foreskrives der i Motiverne S. 739, at „Historien, fornemmeligen i de højere Klasser, skal indöves skriftligen ved jævnligen forelagte historiske Opgaver, for at vænne Disciplene til at samle de enkelte Data under et *almindeligere Overblik og gjøre det Lærte til Gjenstand for Selvtænkning og Reflexion.*” Dette synes ikke at stemme med hvad der er yttret i Motiverne S. 766.

At Religionsopgaven i Almindelighed ansees for vanskeligere end den historiske Opgave, anbefaler endnu mere dens Benyttelse som Modenhedspröve. Dog maa det naturligviis ikke glemmes, at den egentlige Religionsunderviisning skal ophöre som Underviisningsfag ved Udgangen af 6te Klasse, og at altsaa en Afhandling af religiöst Indhold maatte henføres til *Opgaver af almindeligt Indhold.*

At overhovedet denne Slags Opgaver maatte indskrænkes til Behandlingen af et Stof, der paa en eller anden Maade har været gjort til Gjenstand for en nogenlunde omhyggelig Udvikling i Skolen, f. Ex. Punkter, der maatte være udviklede under den statariske Forfatterlæsning, anseer ogsaa jeg for nödvendigt. At Spørgsmaal som de, der sædvanlig opgives ved den bekjendte Præliminærexamen, ikke burde gives, er ogsaa min Mening.

Til § 11, 4—5. At gjøre ikke læste Forfattere til Gjenstand for mundtlig Examination anseer jeg tildeels i Latin og afgjort i Græsk for betænkeligt og lidet hensigtsmæssigt. Hvorvidt Examinanden har trængt ind i *Sprogets Aand*, kan næppe fyldestgjørende erfares paa

denne Maade, og det kan let føre til, at Uligheden i Examensvilkaarene endnu mere forøges, ikke blot for Skolerne, idet Forfattere af forskjellig Lethed og Vanskelighed ofte maae blive opgivne, men ogsaa for en enkelt Skoles Dimisser; det er ikke altid den svageste i Kundskab, der mest forvirres ved under en offentlig Examen at skulle *ex tempore* oversætte et Stykke, men oftest den, der paa Grund af sin Dygtighed gjør de største Forordringer til sig selv. Jfr. Hammerich S. 951. Af disse Grunde maa jeg ogsaa anbefale en skriftlig Opgave til Oversættelse fra Græsk paa Dansk, dog ikke for vanskelig og helst uden Brug af Lexikon; de (i det i Skolen Læste) sjældent forekommende Ord burde naturligviis opgives.

I det Pensum, som er foreskrevet for *Latinen*, savner jeg et passende Afsnit af en af Sölvalderens bedre Forfattere, og et ved en Chrestomathie erhvervet Bekjendtskab til flere Digtere, navnlig Elegikerne; jfr. Motiverne S. 736 (en passende Anthologie).

Til § 11, Nr. 7. At jeg anseer en skriftlig Prøve i Religionskundskaben for lige nødvendig, hvad enten man derved vil sikkre sig en paalideligere Dom om Kandidatens Modenhed eller en grundigere Underviisning i dette Fag, har jeg allerede tidligere bemærket.

Til § 12. At holde Afgangsexamen i September Maaned eller overhovedet paa en Tid udenfor Skolens Hovedexamen i Juli, maa vistnok ansees for højst betænkeligt, især hvis Dimittenderne tillige efter Planen skulle underkaste sig Skolens Hovedexamen, 2: 2 Aar itræk underkaste sig 4 Examiners tildeels i Sommertiden og nødvendigviis med Forberedelse i Sommertiden*).

*) Afløde Etatsraad *Nissen* lod i min Skoletid de saakaldte Kandidater stedse være fritagne for Skolens Hovedexamen, og under-

Om dette yderst vigtige Punkt henviser jeg til Hammerichs Bemærkninger S. 953—55, som jeg ganske gjør til mine, blot at jeg ikke antager det for nødvendigt for Rektor at oppebie Resultatet af den første Prøve (i Tydsk, Fransk o. s. v.) for at kunne bestemme sine Disciples Modenhed til Oprykkelse i Skolens 7de Klasse; jfr. Motiverne S. 758 og hvad derom af mig er yttret ovenfor S. 17 fg.

Naar det i Motiverne S. 760 hedder, at Dimittenderne skulle have Tiden fra Hovedexamens Afholdelse til Septemberexamen til Repetition, da synes man her at have glemt, at Afgangsexaminerne mere skulle være Modenheds- end Kundskabsprøver; det Hele bliver en tumultuarisk Læsen til Examen og atter Læsen til Examen, ikke efter sit Öjemed en Forberedelse til sand videnskabelig Dannelse (Motiverne S. 723).

Det eneste, der synes at kunne gjøre det nødvendigt at henlægge Afgangsexamen til en anden Tid end Skolens Hovedexamen, er Hensynet til Examenskommissionen. Men det synes mig at være et stort Spørgsmaal, om en saadan er nødvendig, navnlig paa den i Planen bestemte Maade.

Da der herefter ikke kan blive Spørgsmaal om, hvilken Skole der leverer de fleste Dimissi med første Charakteer, thi dette vil tabe sin Betydning, i det Öjeblik Skolens Lærere faae den overvejende Indflydelse paa Bedømmelsen af Charakteren, og denne i forskjellige Skoler bliver af forskjellig Betydning, men hvilken Skole

---

kastede dem i Reglen aldrig nogen særskilt Prøve for at erfare, om Dimittenderne vare modne til at underkaste sig Examen artium.

der leverer de *dygtigste* Dimissi, vil det naturligviis være i Skolens (Rektors og Læreres) egen Interesse, at dens Dimissi ere saa dygtige som muligt, og der er da næppe Grund til at tilforordne Kommissarier med næppe en Trediedeels Indflydelse paa Charakteren*), saa meget mere som Nödvendigheden af disses Tilstædeværelse altid vil vanskeliggjøre det at holde Examen paa den for Skolen mest passende Tid. Derimod vilde et skolekyndigt Medlem i Direktionen, hvis fornemste Kaldspligt det skulde være deels ved Examinernes Afholdelse, dog ikke hver Gang, deels udenfor disse at inspicere Skolerne, kunne skaffe Direktionens övrige Medlemmer det Kjendskab til Skolernes Tilstand, som er nödvendigt, og han kunde da sætte Direktionen istand til at sikkre Skolerne for Misgreb af mindre dueelige Rektorer og Lærere. Jfr. Hammerich S. 948 fg. og S. 957 fg.

Til § 13. Det her fastsatte Charakteersystem finder jeg i det Hele meget passende; dog troer jeg ikke, at Charakteren *Udmærket godt* vil skee sin fulde Ret ved at stilles saa ubetydeligt over *Meget godt*. Men dette vil naturligviis for største Delen beroe paa, hvor strengt Censorerne opfatte Charakteersystemets hele Betydning. Det af Hammerich S. 956 mod denne Charakterberegning anførte Exempel forekommer mig stærkt at tale for dets Rigtighed; thi *Maadelig* er en saa ringe Charakter,

---

*) Skolens Lærer leder den mundtlige Examen. Ligesom det er almindelig antaget, at adskillige af de ved Examen artium examinerende Professorer have havt Yndlingsspørgsmaal, saaledes vil dette heller ikke ganske kunne undgaes i Skolerne. Og Lærere med Yndlingsspørgsmaal kunne i Almindelighed komme til dem, hvorfra de endogsaa begynde deres Examination. Hvem kalder da en saadan Lærer *à l'ordre*? Det kunde dog maaskee Rektor, naar Pröven var betroet Skolens Lærere alene.

at den nødvendigviis i høj Grad bør nedsætte Hoved-
 karakteren, og at det allerede er nok, at Ea med *Mdl.*
 i et Fag *kan* faae *første Charakter*. — At Charaktererne
 for de enkelte Fag tælles lige, maa jeg aldeles bifalde.
 Imod Hammerichs Ytringer S. 932 fg. bemærker jeg, at
 det ikke er Fagene selv, der skulle *lønnes* med Charak-
 teren, men Fliden og den af samme resulterende Mo-
 denhed. Fagene *lønnes* desto bedre, jo flere Underviis-
 ningstimer der indrømmes dem, og med jo større Kraft
 Underviisningen i dem drives. Og saalænge de lærde
 Skolers Bestyrelse bliver betroet til philologisk dannede
 Lærere, behøver man ikke at frygte for, at de Fag, der
 efter Hammerichs Anskuelse skulde have fordoblet Vægt
 ved Charakteren, ville blive behandlede med mindre
 Omhu, end de efter deres Vigtighed fortjene. Tvertimod
 var det snarere at befrygte, at de Fag, der som Historie,
 Geographi og overhovedet Realfagene kræve mest Hjem-
 mellid, ved en saadan Foranstaltning vilde blive forsømte.
 Med Undtagelse af Hebraisk, der som tidligere bemærket
 kræver mest Hjemmellid, høre de gamle Sprog, hvor kun
 Underviisningen er tilbørlig, deels til de lettere Fag paa
 Grund af det store Timetal, der indrømmes dem paa
 Skolen, deels til dem, der mest interessere de Unge, og
 det er kun den latinske Stil, der ofte giver Disciplene
 betydeligt Hjemmearbejde; men denne har man sikkert
 en omhyggeligere Behandling fra Disciplenes og Lærer-
 nes Side ved tildeels at lade den beholde sin gamle
 Charaktervægt.

I de hidtil fremsatte Bemærkninger er der ene taget
 Hensyn til Specialkarakterernes Bestemmelse at betegne
 Fliden. At Modenhed ikke opnaaes uden Flid, er ind-
 lysende. Men at Fliden alene ikke frembringer den

Modenhed, som maa fordres af den, der skal være Student, er ogsaa vist.

Men vi maae ikke oversee, at Planen fordrer Prøver og giver Specialcharakterer, hvorved ikke saameget Fliden bedømmes som snarere Modenheden. Disse Prøver ere Udarbejdelsen i Modersmaalet, den latinske Stil og Oversættelsen paa Dansk af en ikke læst (vanskeligere) latinsk Forfatter; tildeels kunne de skriftlige Prøver i Matematik henføres hertil. Af disse 5 Prøver faae de 3 første (og vigtigste) to Specialcharakterers, de to sidste *een* Specialcharakteers Indflydelse paa Hovedcharakteren, og det forekommer mig da, at der med Hensyn til Examen ogsaa som Modenhedsprøve ikke kan være Grund til at savne Noget i denne Henseende. At give Charaktererne for Fagene Vægt efter det Timeantal, der i Skolen anvendes paa dem, og at udelukke Hensynet til den Hjemmeflid, de forskjellige Fag kræve (og denne staaer ikke i et ligefremt Forhold til Timeantallet paa Skolen), forekommer mig ikke at være nogen billig Bedømmelsesmaade*). Hvor ikke alle Lærerne ere særdeles dygtige og ganske paa deres Post, vil dette uden Tvivl let kunne afstedkomme betænkelige Følger for Fliden i enkelte Fag.

Til § 14. Delingen af Afgangsexamen ville vistnok Alle finde bifaldsværdig.

Til § 15. Næst at henvise til Prof. *Suhrs* Bemærk-

---

*) Overhovedet forekommer det mig forkasteligt i Skolerne at ville benytte Charaktererne til Andet end til en nødvendig Kontrol med Hjemmefliden og Skolefliden. Hvor disse behørigt kontrolleres og hvor Underviisningen iøvrigt drives med Kraft, der kommer nok den Modenhed frem, som den enkelte Discipel kan opnaae, og hvortil han skal opelskes, men ikke drives hverken ved et konstigt Charakteersystems Pirringmidler eller et raat Prygle-systems Fortrykkelse.

ninger p. a. S. S. 51 fg. skal jeg blot bemærke, at jeg frygter for, deels at denne Bestemmelse vil kunne faae en betænkkelig Indflydelse i disciplinarisk Henseende, da Rektor ikke mere af moralske Grunde kan forhindre en Discipels Dimission, deels at det kan virke uheldigt paa mangen en begavet Discipels Flid, naar han ikke mere er forpligtet til at præstere hvad der staaer i hans Magt, men kun til at læse saa meget, at han ikke falder igjennem. Et Forsøg vil imidlertid snart vise, om denne Frygt er grundet, eller om der i de övrige Foranstaltninger ligger en tilstrækkelig Garanti imod disse Onder.

Til § 16. At Examenscommissarierne skulle (efter den tilsynförende Lærers Opgivelse) indberette, hvor lang Tid der af hver Examinand er anvendt til den skriftlige Opgaves Besvarelse, kan före til en Bedömmelse af, hvilke Examinander der arbejde hurtigt, hvilke langsomt, hvilke der give sig Tid til at skrive grundigt, hvilke ikke, og forsaavidt lede til gavnlige Oplysninger om, hvorvidt Skolen har vejledet sine Disciple tilbörligt i denne Retning; Hammerichs Betænklighed S. 952 kan jeg derfor ikke dele. Thi i Bestemmelsen selv ligger ingen Opfordring til Hastværksarbejde, da tilmed denne Bestemmelse ikke (efter Planen) har nogen Indflydelse paa Bedömmelsen af Arbejdet.

Til § 17. Om denne Bestemmelse deler jeg ganske den af Hammerich S. 958 fremsatte Anskuelse.

Og hermed overgives disse Bemærkninger til den kongelige Universitetsdirektions og alle Skolekyndiges nærmere Overvejelse.

SECRET

CONFIDENTIAL

SECRET

CONFIDENTIAL

SECRET

CONFIDENTIAL

SECRET

CONFIDENTIAL

CONFIDENTIAL

SECRET

CONFIDENTIAL

SECRET

CONFIDENTIAL

SECRET

CONFIDENTIAL

SECRET

CONFIDENTIAL

SECRET

CONFIDENTIAL

SECRET

CONFIDENTIAL

SECRET

CONFIDENTIAL

SECRET

CONFIDENTIAL

SECRET

CONFIDENTIAL

SECRET

CONFIDENTIAL

SECRET

CONFIDENTIAL

SECRET

**Om Underviisningen i Dansk og Tydsk
som Grundlag for den grammatiske
Dannelse.**

Af

H. H. Lefolii.

For to Aar siden begyndte man her i Rönne lærde Skole at benytte det danske Sprog til at meddele Lærlingene Grundlaget for den grammatiske Dannelse, saa at de senere gjennem Tydsk skulde föres videre frem til Latinen. Hensigten var altsaa at föolge samme Plan, som alt tidligere var iværksat ved Sorö Akademies Skole og senere er bleven lovbestemt for de tre alt udvidede Skoler, saa at man vel altsaa tör haabe, at den vil blive indfört i alle Landets Skoler, naar den nye Underviisningsplan bliver almindelig gjennemfört. Om Hensigtsmæssigheden af denne Fremgangsmaade vil man vel egentlig först kunne fælde en bestemt Dom efter længere Tid, saasom en Fremgangsmaade först kan bedömmes tilfulde, naar den er prøvet ved længere Erfaring og viser sine Fölger; dog har jeg nu i et Aar læst Tydsk og Dansk med förste Klasse her i Rönne Skole og tidligere fulgt samme Fremgangsmaade ved Underviisning i de samme Fag i samme Klasse i Sorö. Har jeg da end som ung Skolemand ikke meget stor Erfaring i Faget i Almindelighed, saa har jeg dog i denne Sag maaskee mere Erfaring, end nogen Anden her til Lands endnu har havt Lejlighed til at erhverve. I Sorö Skole vare de Lærlinge, jeg herved havde at gjöre med, i Almindelighed meget godt forberedte, för de kom ind i Skolen, og jeg

altsaa kom til at give mig af med dem; her har dette derimod med en stor Deel af første Klasses Lærlinge hidtil ikke været Tilfælde, som ogsaa deres hele aandelige Standpunkt vel i Almindelighed ikke kunde stilles ved Siden af hines. Her har jeg da seet det Ugrundede i den Frygt, som ofte paatrængte sig mig under min Underviisning i Sorö, at nemlig Fremgangsmaadens heldige Udfald der for en stor Deel var bevirket ved Lærlingenes større Modenhed. Ogsaa her har det nemlig viist sig, at de Unge i den tidligere Alder — her endogsaa ved Enkelte mellem 9 og 10 Aar — med en beundringsværdig Lethed opfatte og fastholde Begreber og Forestillinger, naar de meddeles dem i Anledning af Mordersmaalets Former og Sætninger, som det falder meget haardt med Klarhed at bibringe ældre Lærlinge ved Latinen.

Nogle Stemmer har yttret sig mod denne nyere Fremgangsmaade. Det er imidlertid vanskeligt at have nogen bestemt Forestilling om dens Rigtighed uden selv at have gjort sig bekendt med den Maade, hvorpaa den drives af dem, som kæmpe for den, — lige saa vanskeligt, som det er ved en skriftlig eller mundtlig Meddelelse at bibringe en saadan klar Forestilling om Fremgangsmaaden selv, at man derpaa kan bygge en paalidelig Dom om dens Rigtighed. Modstanderne har deels holdt paa det Gamle, deels har de hellere villet bruge det tydske Sprog som Vej til at meddele den grammatiske Dannelses Grundlag. Det er ej nogen let Sag her at fremsætte bestemte Gjendrivelsergrunde; er hiin nyere Fremgangsmaade virkelig bedre end den ældre, hvilket jeg naturligviis er overbeviist om, og kan dens Modstandere bringes til at erkjende dette, maa det bedst skee ved at lade dem være Vidne til Fremgangsmaaden, som

den daglig udføres ved Underviisningen af dem, der følge den; og saasandt det maa være dem af Vigtighed at faae en sikker og saa vidt muligt rigtig Mening om Sagen, maa man antage, at de enten har skaffet eller vil söge at skaffe dem en saadan Erfaring. I Mangel af denne er en historisk Beretning om Fremgangsmaaden kun en svag og lidet tilstrækkelig Erstatning; men man maa hjælpe sig, som man kan, og efter Lejlighed kæmpe saa godt som muligt for sin Sag; derfor vil jeg her give en udförligere Fremstilling af Fremgangsmaaden, som jeg her ved Skolen har fulgt den i det sidste Aar. — Dog maa jeg först söge at besvare nogle almindelige Indvendinger; jeg har til dette Öjemed sögt at samle, hvad der er skrevet mod Sagen; men det er vel muligt, at enkelte ved given Lejlighed i et eller andet Program henkastede Ytringer ere undgaaede min Opmærksomhed. Dog vil disse vel næppe indeholde Noget, der er væsentlig forskjelligt fra, hvad der er mig bekjendt, eller fra det, som ved Begyndelsen paa en saadan ny Fremgangsmaade som denne af sig selv maa fremstille sig som Gjenstande for Eftertanke eller Opmærksomhed ved Udövelsen hos enhver omhyggelig og samvittighedsfuld Skolemand, der ikke i eensidig Egensind kæmper for en Sag men virkelig söger at finde og anvende det Bedste; — og sandelig — jeg vilde fordömmе mig selv som Skolemand, hvis jeg ikke troede at turde regne mig til disse.

Man har da saaledes meent, det vilde forvandle de Unge til Reflexionsvæsner, der ikke kunde tale tre Ord uden at tænke paa Hovedord og Omsagn, om man vilde lære dem at analysere danske Sætninger (Hammerich, Indbydelsesskrift for 1845, Side 24); ligesom man efter

Beskæftigelse med Korrekturarbejde er meget tilbøjelig til at finde Trykfejl i Alt, hvad man læser, saaledes vilde disse blive grebne af en saa gjennemgribende Vane til at opløse deres egen Tale, at de tilsidst maaskee slet ikke vilde kunne tale, fordi de vilde opløse Talen istædenfor at sammensætte den. Det er nu rigtignok ingen stor Höflighed mod Mennesker, der troe at kæmpe for en fornuftigere Fremgangsmaade ved Underviisningen, naar man vil sammenligne deres Virksomhed og dens Følger med den mest maskinmæssige af alle Sysler, Korrekturlæsning, og de Følger en ved en saadan maskinmæssig Sysse frembragt Vane kan medføre. Deri at de, der arbejde paa at lægge det grammatiske Grundlag ved Dansk, ere saa langt fra at ville selv arbejde som Maskiner eller at ville gjøre deres Lærlinge dertil, at de endog ansee deres Virksomhed for et kraftigt Middel til at forebygge al unødvendig maskinmæssig Underviisning ogsaa i en videre Kreds, ligger da ogsaa et Beviis for, at deres Virksomhed og dens Følger næppe kan sammenlignes med det oven anførte Billede. — Det er — for at tale uden Sammenligninger og Billeder — let at see, at hin Frygt vilde vise sig som latterlig, hvis man vilde gjennemføre den tilfulde i alle Retninger, hvis man vilde sige, at enhver Tankesyssel med en Sag, man hidtil umiddelbart har udøvet, vilde gjøre det umuligt at udøve den ordentlig mere. Snarere maa man antage, at det kan öve en skadelig, slövende og trættende Indflydelse paa de Unge, naar de först skal kæmpe dem gennem en Formlære, der, om den endogsaa hörer til et nok saa nær beslægtet Sprog, dog allid er fremmed. At Lærlingen skal höre alle Sproglærens Udtryk, Gjenstandsform, Hensynsform o. s. v., för han veed, hvad Gjen-

standsord, Hensynsord o. s. v. vil sige, kan dog aldrig virke oplivende. Og för han i ringeste Maade kan begynde paa at oplöse en Sætning i et fremmed Sprog, maa han dog vel have lært dets hele Formkære, foruden at han maa have lært en Deel Oversættelse, vel at mærke under den Betingelse, at han aldrig för har havt med nogen Sprogkære eller Underviisning deri at gjöre. — Nej sandelig, lettest falder det for Larlingen at modtage saa mange sproglige Forestillinger gennem Modersmaalet, som det uden Kunstleri eller fremtvungen Færd giver Lejlighed til at meddele ham. At gaae fra det Lettere til det Vanskeligere er Underviisningens fornemste Grund-sætning, og at dette her falder sammen med at gaae fra det Nærmere til det Fjernere, er udviklet af den norske Skolemand Hartvig Nissen i Indbydelsesskriftet til Hoved-examen i Latin- og Realskolen i Christiania 1845; og da det meget godt lønner Umagen at læse Nissens Af-handling, vilde det være urigtigt af mig at aftrykke No-get af den her.

Man har fremdeles sagt (Hammerich, om Reformen ved det lærde Skolevæsen, Side 20; om det mundtlige Foredrag, Side 48), at Sprogforskningen först indtræder i et Folks Videnskabskreds naar det bliver bekjendt med andre Sprog og Dialekter; derfor, mener man, bör den grammatiske Underviisning först begynde, naar Lærlingen har lært et fremmed Sprog at kjende. Tager man, som man jo her har gjort, Dialekterne med i denne Sætning, saa vil det maaskee vise sig, at en Sön af kjøbenhavnsk talende Forældre, naar han knap har lært at tale reent, godt kan have hört saa himmelvidt forskjellige Dialekter som Sjællandsk af sin Anne, Bornholmsk af sine For-ældres Kokkepige og Vesterjydsk af deres Gaardskarl,

saa at han altsaa skulde være moden til at modtage Sprogunderviisning. Og dette Tilfælde er her ikke anført blot for Løjers Skyld; maaskee kan det bidrage til at vise, at man næppe vilde fare vel, om man i den Orden, hvori Lærlingen skal begynde paa de enkelte Underviisningsfag, vilde tage Kulturhistoriens Gang til Rettesnor. En Skoledreng skal dog næppe i sin Underviisning føres gennem Menneskeslægtens gradvise Udvikling, men det er Resultaterne, som skal meddeles ham; og de kan da meget let komme til at ordne sig naturligere paa andre Maader end efter den Række, hvori de Udviklinger ere fulgte efter hinanden, der har ledet til dem. En saadan naturligere Ordning af Sprogunderviisningens forskellige Trin synes det mig, som ovenfor er sagt, og Flere med mig at være, naar Modersmaalet sættes som det første Middel til at meddele Lærlingen Begreb om, hvad Sprog og Sproglære vil sige; og vil man erklære Alle, der enten i Ord eller Gjerning har viist sig stemte herfor, for blotte Theoretikere uden Erfaring i Underviisningen selv (smlgn. Suhr, om Reformerne ved det lærde Skolevæsen, Side 31), da maa man enten ikke vide, hvem disse ere, eller ogsaa leder misforstaaet Iver for egen Mening til Eensidighed og aabenbar Uretfærdighed.

De to hidtil omtalte Grunde mod den Fremgangsmaade, som er Gjenstand for Omtale i nærværende lille Opsats, ere vel de tilsyneladende vægtigste, der ere fremførte mod den; jeg siger tilsyneladende, thi jeg troer naturligviis at have viist, at de ej ere det i Virkeligheden. De ere begge fremførte af dem, der vel ikke vil bibeholde Latinen som Grundlag for sproglig Dannelse men dog heller ikke vil bruge Dansk men Tydsk dertil. Der er anført andre Grunde mod overhovedet

at forstøde Latinen fra dens hidtilværende Plads; i denne Retning har navnlig Prof. Suhr yttret sig i sin Afhandling om Reformerne ved de lærde Skoler, og hans Meninger høres fra mange ældre Skolemænds Læber. De beraabe sig da navnlig paa de nyere Sprogs Forandring og Udvikling saa vel som deres Mangel paa Præcision og Regelmæssighed (smłgn. Suhr, Side 25). Men ere da virkelig de nyere Sprog mindre bestemte og klare i deres Udtryk? thi dette maa jo være Meningen med Præcisionen; kan jeg virkelig ikke ligesaa klart og bestemt udtrykke, hvad jeg tænker, paa Dansk og Tydsk som paa Latin? Kan Nogen virkelig have sat sig videnskabelig ind i et nyere Sprogs Bygning og dog mene, at de nyere Sprog ere mindre regelmæssige end de gamle? Heller ikke vil Nogen vel for Alvor mene, at de nyere Sprog med al deres Liv og alle deres Egenskaber som levende forandre og udvikle sig saa hurtig, at man aldrig skulde kunne fastholde dem under en stadig fast Form i det Mindste saa længe, at man kan bruge dem til at bibringe Lærlingen en bestemt og klar Forestilling om de Grundformer, hvorunder ethvert Sprog træder frem, og enhver Tale danner sig. — Hammerich har sagt (mdtlig Foredrø. Side 49), at man gjennem den danske Underviisning som egentlig Sprogunderviisning kun kan lære at stave og at interpungere. Men saa sandt Skilletegnslæren meddeles Lærlingen under en saadan Form, at han kan fatte og fastholde den ved bestemte Regler, maa man dog lære ham at bruge disse Tegn til at skille mellem Talens forskjellige Led og Sætninger; thi at bruge Skilletegnene, som Mange anvende dem i Skrift, mere som Midler til at lette Foredraget end som Skillemidler mellem Sætninger og Led, er deels en Anvendelse af

dem, der ikke lader sig gjennemføre, da man dog aldrig med det almindelige Antal Skilletegn i den Grad kan betegne Foredragets forskjellige Afvexlinger i Udtryk og Pavser, at man ved deres Hjælp tilfredsstillende kan foredrage et hidtil ukjendt Stykke; og at forøge deres Antal til den hertil fornødne Mængde vil dog næppe være tilraadeligt, hvis det overhovedet er muligt; — deels, og dette gjælder navnlig om at anvende dem saaledes ved Underviisningen, — deels, siger jeg, kan deres Anvendelse efter denne Synsmaade ikke meddeles saaledes, at Lærlingen kan fatte og fastholde den ved Regler. At lære at interpungere synes altsaa at være det Samme som at lære at skjelne mellem Talens Led og Sætninger, og dette er jo netop en af de vigtigste af de Lærdomme, den nyere Fremgangsmaades Forsvarere vil bibringe deres Lærlinge gennem Dansk; desuden kan vel næppe dette enkelte Afsnit udrides af den øvrige Sproglære og meddeles for sig alene, og skal altsaa Lærlingen gennem Dansk lære at bruge Skilletegnene paa en fornuftig Maade, maa han ogsaa ad samme Vej lære de andre Hovedsætninger af Sproglæren.

Et andet Sted (Sd. 26) indrømmer Suhr, at Lærlingen vel lettest og naturligst i Modersmaalet gjøres bekjendt med de almindelige Begreber af Sproglæren især ved Sammenligning med og Anvendelse paa et fremmed Sprog, og antager, at denne Grundsætning finder Medhold hos de fleste Skolemænd; dog vil han, at dette fremmede Sprog skal være Latinen. Etatsraad Bloch (Indbydelsesskrift for 1845, Side VII) vil i det Højeste efter faa Ugers Forløb ved Hjælp af Prof. Bojesens danske Sproglære have bibragt Lærlingene de „allerførste“ Grundbegreber af Sproglæren gennem Dansk og saa

före dem til Latinen. Men enten blive disse allerførste Grundbegreber et reent Intet og det hele Væsen dermed et tomt Spil, saa at det dog egentlig bliver gjennem Latinen, at Grundlaget lægges, eller ogsaa har det temmelig lange Udsigter med den Deel af denne den letteste og naturligste Fremgangsmaade, som gaar ud paa i det fremmede Sprog (her altsaa Latinen) at anvende de igjennem Modersmaalet lærte almindelige Begreber af Sproglæren. Thi förend dette paa et saa tidligt Begynderstandpunkt skal kunne skee, maa dog Lærlingen have lært den latinske Formlære, og dette medtager vel i Almindelighed ikke saa ganske kort Tid. Men at dette fremmede Sprog, man vil der skal komme til Anvendelse nærmest efter Dansken, maa være Tydsken som Gjennemgangspunkt paa Vejen til Latinen og ikke Latinen selv, er ogsaa af Hartvig Nissen (Side 3—7) beviist saa godt, at jeg troer at burde henvise til Afhandlingen selv. Det hele Spørgsmaal om den rette Orden, hvori Sprog bör læres, er iøvrigt tidligere af nuværende Overlærer Trojel (i Indbydelsesskriftet fra Fredriksborg Skole for 1843) behandlet paa en Maade, som i alt Væsentligt, hvad der henhører til det her omhandlede Punkt, stemmer med de her udtalte Anskuelser.

Bloch ytrer iøvrigt (Side VI) ogsaa Frygt for, at Latinen og andre Sprog skal tabe, naar i de to første Aar Dansk og Tydsk gjøres til Hovedsagen, og Latinen selv udsættes til det tredje Skoleaar; dette er den gamle ofte fremsatte og lige saa ofte besvarede Indvending. Sandelig, et Sprog læres meget bedre ved at begyndes senere med større Kraft og fortsættes paa samme Maade end ved at begyndes tidligere og fortsættes længere med mindre Kraft; og den igjennem den danske og tydske

Underviisning erhvævede større sproglige Kundskab vil endnu mere end et blot forøget Timetal bidrage til at fremhjælpe Latinen. Hvorledes i øvrigt vor Fremgangsmaade kan henregnes til Filanthropismens Kreds, falder det mig vanskeligt at indsee.

Men bag denne sidst berørte Mening saa vel som bag de fleste Indvendinger, der ere fremsatte mod at begynde Underviisningen i Sproglæren med Dansk, synes at skjule sig en Forestilling, som maaskee næppe er bleven dem, der har fremsat Indvendingerne, fuldkommen klar (smlgn. Hammerich, mdtlg. Frdrng. Sd. 49, Indbydelsesskriftet for 1843, Sd. 17). De tale nemlig, som om Meningen med vor Fremgangsmaade skulde være, at vi hele Skolen igjennem i Hovedsagen vilde meddele Sproglæren gjennem Dansk. Hvor langt dette er fra at være Tilfældet, vil deels sees nedenfor, deels kan det til Klarhedens Fremme her kortelig siges, at hvad der i første Underviisningsafsnit er lært igjennem Dansk, i andet overføres og mere udvides i Tydsk og ligeledes i tredje i Latinen. Men dette er ikke den eneste Lejlighed, hvor der hos vore Modstandere synes at vise sig større eller mindre Ubekjendtskab med det, de bekæmpe. Suhr synes paa det sidst nævnte Sted af hans Afhandling at beklage Tydskerne, der ikke kan bruge det franske Sprog i samme Öjemed, hvori vi vil bruge det tydske; et andet Sted siger han i sin Bestræbelse for at gjøre vor Fremgangsmaade latterlig, at fra vort kjære Fædreland vil nu en *novus ordo rerum* udgaae*), og Slövhed og Usikker-

---

*) Den, der kan sige dette, synes ikke at vide, at den selv samme Bestræbelse har viist sig i flere tydske Skoler, idet flere Tydskere har begyndt at bruge deres Modersmaal til at bibringe deres Lærlinge Sproglærens Grundlag, og andre har yttret deres Bifald dertil.

hed vil faae sit Bancesaar, naar de danske Drengene i den Alder fra 10 til 12 Aar ikke höre et Ord om *mensa og amo* men derimod til Gavns indöves i det forbistrede der, die, das. Andre Steder tales der af Andre om det Skadelige, der skal være i at meddele Drengene Regler for deres Modersmaal. Disse og mange flere Yttringer kunde, som sagt, friste til at antage, hvad det rigtignok er haardt at beskyldte en Sags Modstandere for, at de nemlig saa godt som slet ikke kjende den Fremgangsmaade, hvis Anvendelse de vil bekæmpe. I det Foregaaende har jeg yttret, at man maa antage, de har ladet det være sig i højeste Grad magtpaaliggende at skaffe sig denne Kundskab; har de nu ikke det, ja da maa man vel nærmest bede dem gjøre det, for at de selv kan faae noget Virkeligt at angribe, hvis de efter et saadant nærmere Bekjendtskab endnu ere stemte paa samme Maade derimod, og for at de, der i denne Sag ere deres Modstandere, kan faae Noget at forsvare sig imod. Men baade for Sagens egen Skyld og for at böde paa hiin Mangel er det tilraadeligt at benytte sig af den svage Erstatning, en skriftlig Fremstilling af en Fremgangsmaade giver istædenfor Bekjendtskab med den ved egen Erfaring; jeg holder saa fast som Nogen paa Rigtigheden af at anvende Underviisningen i det danske Sprog til at meddele Grundlaget for den sproglige Dannelse i Skolen og det tydske som Gjennemgangspunkt, för man tager fat paa Latinen; jeg er för atter at sige det kun ung Skolemand og har altsaa ingen viid Erfaring; men jeg troer at turde sige, at jeg er Skolemand med Liv og Sjæl og søger at udvide min Erfaring og mine derpaa byggede Anskuelser saa meget som muligt; jeg troer ligeledes for ogsaa at gjentage dette, at jeg uden Ubeskedenhed tör sige, at

jeg netop i denne her omtalte Fremgangsmaade har saa megen Erfaring som Nogen her til Lands, da jeg i det Mindste under hele min Virksomhed i Statens Tjeneste har havt Lejlighed til selv at udöve den. Derfor vil jeg i det Fölgende saa godt, som det ved en skriftlig Fremstilling er mig muligt, fremsætte Hovedgrundsætningerne for denne ofte omtalte nyere Fremgangsmaade og historisk meddele, hvorledes jeg selv har taget Sagen.

Efter Indretningen i vore lærde Skoler i Almindelighed tiltræder Drengen Skolen i Reglen i en Alder af 10 Aar, og dette er netop den passende Alder til at begynde at faae grammatisk Underviisning. För den Tid bör han ikke have lært et Ord af Sprogkæren; naturligviis har han tidligere faaet Underviisning i Dansk, efter Bestemmelserne skal han ved sin Optagelse i Skolen kunne læse færdig dansk Tryk og Skrift og kunne skrive Dansk uden betydelige Retskrivningsfejl. Een Bestemmelse kunde vel være tilföjet men kan ogsaa forbigaaes, da den bör kunne antages for at følge af sig selv, nemlig at han maa kunne tale Dansk ordentlig. I disse tre Ting ligger da Maalet, hvortil den forangaende Underviisning bör have arbejdet hen. Altsaa er Barnet lige fra den Tid, da han begyndte at undervises, bleven holdt til at aflægge de Fejl i Udtalen, ethvert Barn medbringer fra Hjemmet; dette er en nödvendig Forudsætning for, at han skal kunne skrive uden betydelige Retskrivningsfejl. Han er fremdeles bleven holdt til og paa mange Maader ledet til at tale forstaaelig, det vil sige altid at sige heelt ud, hvad han vil sige, og altsaa ogsaa altid at tale i ordentlige Sætninger. Den regelrette Form, Sproget saaledes har antaget for ham, har da fæstnet sig for hans Anskuelse, idet han er bleven vænnet til at

modtage sproglige Indtryk igjennem en anden Sands end Hørelsen, nemlig Synet, ved Læsningen, og har lært at kjende den ydre Form for Meddelelsen af en anden Vej end Talen, nemlig ved Retskrivningen. Men heri bør han være gaaet aldeles umiddelbart frem, det vil sige, han har end ikke nogen Anelse om nogen Lærebygning for Sproglæren; han har i Medfør af vor Skrivebrug kun lært at adskille alle Benævnelser for de i Sandsernes og Tankens Verden forekommende Gjenstande fra alle andre Udtryk, og at betegne denne Forskjel ved et stort Begyndelsesbogstav; han har ikke lært selv at sætte Skilletegn, thi saa maatte han først have lært at skjelne mellem Talens Led og Sætninger og altsaa være bleven ført ind i Sproglæren*).

Saa vidt maa altsaa Lærlingen antages at være kommen; idet han begynder at faae Underviisning i den danske Sproglære i en lærd Skole; naturligviis kan han ikke i Ordets fuldeste Forstand siges at være kommen saa vidt, derfor ophører han heller ikke at faae Under-

*) En stor Deel af dette her betegnede Maal vilde kunne naaes lettere, end det nu kan skee, hvis vi i Dansk havde en Retskrivning, der paa en simplere og fornuftigere Maade gjengav Udtalen; deels er dette i sig selv klart, deels lærer enhver, som beskæftiger sig med Underviisning i Retskrivning med Begyndere, det snart af Erfaring. Jeg vil benytte Lejligheden til at sige, at jeg i mit private Skriveri følger Raskes Retskrivning, læmpet efter N. M. Petersens seneste Forslag. Men naturligviis kunde det aldrig falde mig ind at lære mine Lærlinge dette, saasandt disse ved Underviisningen skal sættes ind i det Resultat, en Udvikling til en given Tid har ledet til. Men vel kan den Retskrivning, der læres, i flere eller færre Dele læmpes efter det, man erkjender for rigtigere, naar en Retning derimod klart og bestemt er traadt frem i en mere almindelig Skrivebrug; en herpaa bygget Skrivlære er antaget for vor Skole ved fælles Overeenskomst mellem dens Lærere, og det er den, jeg har fulgt i nærværende i Skolens Tjeneste skrevne Opsats.

viisning i Retskrivning og Oplæsning, derfor vedbliver man paa mange andre Maader, ved Udenadslæren, Fortælling o. s. v. at arbejde videre paa de tidligere betraadte Veje; men hvert Öjeblik faaer han at mærke, paa hvad Punkt han saa at sige skulde være; han faaer et levende Billede af dette Rigtige, det kommer til at staae saa frisk og klart for ham, at Læreren bestandig med fuld Föje kan holde sig dertil og henvise ham dertil; og man kan altsaa med Rette gaae ud fra, at Lærlingen ved sin Indtrædelse i Skolen er kommen saa vidt, som ovenfor er angivet. Nu skal han altsaa föres ind i Sproglæren; dette skal da ikke skee ved at han faaer Regler for sin Tale; han skal have den fulde Sands for det Rette i Talen, saa at han kan tale uden Regler eller i det Mindste uden Regler kan föle, at det Rette er ret; Ingen kan vel desuden lettelig falde paa at ville lære danske Drenges at tale Dansk efter Regler; kan han ikke tale Dansk uden disse, bringe de ham aldrig dertil. Naturligviis skal han alligevel i Skolens Löb lære at see, at det danske Sprog i sin Bygning ogsaa fölger Regler lige saa vel som hvert andet Sprog; men alle disse Regler om Ordenes Böjning, Ords og Sætningers Forbindelse og Stilling o. s. v. — alt dette bliver först at meddele ham paa et senere Trin, naar han nemlig först har begyndt efter Regler at lære fremmede Sprog og altsaa er moden til at faae en Forestilling om Sprogene og deres Liv og Forhold til selve de af deres Livsytringer uddragne Regler. Denne Forestilling faaer han da netop i dens fulde Klarhed ved at see, at det Modersmaal, som hidtil har levet paa hans Læber, ogsaa giver fuld Anledning til at danne Regler, hvorefter det i Overcensstemmelse med sig selv har udviklet sig. Men som sagt, alt dette

om Reglerne ligger paa et senere Trin og bör egentlig först anvises Plads, efter at han navnlig i Latinen har seet en fuldstændigere Lærebygning af Regler. Paa Begyndertrinet i den lærde Skoles nederste Klasse skal derimod Drengens Öje aabnes efterhaanden for det, som kommer til Udtryk i Sprogets ydre Form. Derfor er al den Sproglære, som i dette og tildeels ogsaa, som senere bliver at vise, i det næste Underviisningsafsnit i den lærde Skoles næstnederste Klasse bliver at meddele, egentlig kun det, som plejer at kaldes almindelig Sproglære. Underviisningen heri bliver da at indrette saaledes, at det kommer til at staae for Drengen, som om han egentlig intet Nyt fik at vide; han lærer kun at see, hvorledes han selv fra den Tid af, da han begyndte at tale, af sig selv har dannet sin Tale. Og hermed gaer det da til omtrent paa følgende Maade.

Drengen fortæller mig först en ganske simpel Ting, helst saaledes, at han dertil sig selv ubevidst kommer til at bruge flere Sætninger; hvor Formen mangler Noget i Rigtighed, hjælper jeg ham til at forbedre og rette den, og denne sin egen Tale opskriver han da til bedre Fastholdelse i den tilsidst fremkomne ordentlige Form. Ved Spørgsmaalet om, hvad det da nu er for forskjellige Ting, han her har fortalt, kommer han til at opløse sin Tale i de forskjellige Sætninger, hvoraf den bestaaer. Ved tiere at gjentage det Samme kommer han til at mærke, hvorledes al hans Tale bestaaer af Sætninger. Paa den her antydede Maade søger jeg saaledes ogsaa fremdeles af Lærlingen selv at udlokke Alt, hvad han skal see og fatte. Naar han nu saaledes har seet, at al hans Tale bestaaer af Sætninger, kommer han til at beskæftige sig med lutter enkelte Sætninger, alle i saa

simpel en Form og med saa faa Ord som muligt, derved seer han, hvad en Sætning er, og hvor mange Dele der nødvendigviis høre til for at frembringe en Sætning, og han lærer altsaa at skjelne mellem Hovedord *) og Omsagn. Fra dette Trin af gaacr Underviisningen frem i en dobbelt Retning, idet Drengen deels kommer til at beskæftige sig med de enkelte Ord som Eenheder hvert for sig, deels kommer til at see Sætningen udvikle og udvide sig ved at optage flere og flere Ord hvert med sin forskjellige Betydning efter sit Forhold til de andre Ord. I den ene Retning kommer han snart til at see Forskjellen mellem Nævneordsklassen — og deri navnlig det egentlige Navneord — og Udsagnsordsklassen, i den anden seer han efterhaanden, hvorledes Omsagnet først enten udsiger en Handling eller en Tilstand om Hovedordet, hvorledes Handlingen deels kan være tilstrækkelig betegnet ved Udsagnsordet alene, deels ogsaa kan kræve Angivelsén af en Gjenstand, hvorpaa den virker, stundum endydermere Hensynsordet, som den kun fjærnere angaar og vedkommer, eller Gjenstandsudfyldningen, som ved nogle Udsagnsord bliver nødvendig for at gjøre dem skikkede til at tage en Gjenstand til sig (i den Sætning: min Fader kalder min yngste Broder sin kjæreste Søn, er Ordene: sin kjæreste Søn Gjenstandsudfyldningen).

Imidlertid er Drengens Synskreds ogsaa i den anden

---

*) Saaledes benævner jeg paa Dansk Subjektet og bruger ikke Navnet Grundord; deels er det vanskeligere for Lærlingen at fatte, hvad der forstaaes ved et Grundord, deels medfører det som Benævnelse egentlig en falsk Forestilling, idet Sætningens egentlige Grund og Grundvold dog vel nærmest maa være Omsagnet og deraf Udsagnsordet. Benævnelsen Hovedord er iøvrigt allerede foreslaect af Rask, samlede Afhandlinger, 3die Deel, Side 273.

Retning bleven udvidet, idet han har lært at kjende Til-lægsordet som det, der træder til for at fuldstændiggjøre Benævnelsen, idet det hjælper til at bestemme eller be-nævne den omtalte Gjenstand efter dens Egenskab. Lige-ledes har han ogsaa seet Stedordet som tjenende til at betegne eller bestemme den omtalte Gjenstand ved at sættes istædenfor det Navneord, hvorved den ellers skulde bestemmes eller benævnes. Nu kan han da ogsaa ved den anden Art Omsagn, hvorved der udsiges en Tilstand om Hovedordet, komme til at see, hvorledes der gives Udsagnsord, som ikke i og for sig alene kan udsige en bestemt Tilstand om Hovedordet men blot angive, at det befinder sig i en Tilstand ubestemt hvilken, saa at Om-sagnsudfyldningen eller Omsagnsordet maa træde til for at angive, hvad det er for en Tilstand, der menes.

Her eller rettere endnu noget tidligere er Drengen bragt til at see, hvorledes en Tale ikke bestaaer af enkelte løse Sætninger, der uden Videre sættes ved Siden af hinanden, han føler, at Sætningernes Form og Indhold som oftest gjør det nødvendigt at medtage flere Sætninger for at faae Mening i Talen, saa at de alle efter Menin-gens Afslutning tilsammen udgjøre et Led. Da ledes han til at see, hvorledes dog kun een af disse Sætninger indeholder det, som man egentlig vil fortælle eller sige, medens de andre kun ere föjede til for at udfylde eller nærmere oplyse denne ene, saaledes kommer han til at skjelne mellem Hovedsætning og Bisætninger. Her er det da nu ogsaa paa den rette Tid, at han lærer at bruge Skilletegnene, Sætningstegnet (Komma) som Skille-middel mellem fuldstændige Sætninger og mellem flere sideordnede Led af samme Sætning, som ikke ere ad-skilte paa anden Maade (som ved indskudte Bindeord);

— Ledtegnet (Semikolon) som Skillemiddel mellem fuldstændige Led, hvoraf hvert bestaaer af en Hovedsætning med tilhørende Bisætninger; — og Slutningstegnet (Punktum) som Tegn paa, at et større Meningsafsnit er afsluttet.

Nu er Drengen bleven bekjendt med Talens fuldstændige Skelet. Idet hans Synskreds nu fremdeles efterhaanden udvides mere og mere, seer han i den enkelte Sætning Biordet træde til for at angive en Biomstændighed ved Omsagnet eller Tillægsordet og Navneordet med Forholdsord, som tildeels opfyldende samme Bestemmelse. Medens han seer Navneordet blive uforandret, naar det samstilles med et andet Navneord til nærmere Oplysning eller Omskrivning deraf, seer han det derimod antage en særegen Form, Ejeformen, naar det skal betegnes, at et andet ved et Navneord betegnet Begreb hører dertil; den Forestilling, han allerede herved faaer om Forholdsformer, klares end mere, naar han seer Stedordet ogsaa ved en særegen Form betegnes som staaende i et Afhængighedsforhold i Sætningen. Ved Udsagnsordet lærer han at skjelne mellem Handlingen eller Tilstanden betegnet som nutidig og ikkenutidig og altsaa enten som fortidig eller fremtidig og lærer at kjende og forstaae de Former og Udtryk, hvorved dette kan betegnes. Han seer fremdeles, hvorledes en Handling eller Tilstand kan angives som staaende i et særegt Tidsforhold til en anden som samtidig, förtidig eller eftertidig for den. Ligeledes seer han Udsagnsordet ved særegne Former gribe over i Nævneordenes forskjellige Begrebsrækker, og ved flere forekommende Exempler faaer han en efterhaanden mere og mere klar Forestilling om, hvad der af Udsagnsordets Væsen bliver i

Navneformen og Tillægsformen, og hvad der optages af de Ordklassers Væsen, som disse Former ere paa Veje til at træde over i.

Blandt Bisætningerne lærer nu Drengen snart at skjelne mellem de egentlig underordnede Bisætninger, der træde ind som Led af en anden Sætning istædenfor de Dele af denne, som han hidtil kun har været vant til at see betegnede ved enkelte Ord, — og dem, som kun tjene til at angive en Biomstændighed ved Hovedsætningen eller de i videst Forstand henvisende eller henførende Bisætninger. Spørger man ham om, hvorfor blandt disse denne eller hiin er føjet til sin Hovedsætning, hvad den i sit Forhold til denne skal betegne, saa föler han let, hvorledes en angiver Følgen af Hovedsætningens Handling, en anden Hensigten dermed, en tredie Betingelsen, en fjærde Grunden derfor, medens andre kun föje Noget som et Tillæg til en enkelt Deel af Hovedsætningen o. s. v.; herved kommer han altsaa til at skjelne mellem Følgesætninger, Hensigtssætninger, Betingelsessætninger, Grundsætninger, Tillægs- eller i indskrænket Forstand henvisende Sætninger o. s. v. Han seer ogsaa, hvorledes i en Sætning et Stedord (det eller der) kan være sat paa Hovedordets Sted, medens det, som egentlig skulde staae som Hovedord, hvadenten det nu er et enkelt Navneord eller en Navneform eller en heel Sætning, er sat bag efter Udsagnsordet, og saaledes bliver han bekendt med de saakaldte upersonlige, maaskee rettere hovedløse Sætninger. Ja han kan ogsaa ved derpaa beregnede Spørgsmaal ledes til at iagttage, hvorledes et Udsagn kan indeholde Noget, der ligefrem udsiges eller fremsættes, medens et andet udtales som Bud eller kun angiver sit Indhold som Noget, der ikke er virkeligt men

blot tænkt eller forestilt, som Tilfældet f. Ex. er med Hensigtssætninger eller en vis Art Betingelsessætninger.

Saaledes har Lærlingen modtaget en fuldstændig Liste, hvor han vil finde Rum til at indordne hver paa sit Sted alle de grammatiske Forestillinger, han under sin hele Sprogunderviisning vil komme til at modtage. Imidlertid har han af egentlige Regler for den danske Sproglære Intet lært, men hans Öje og Tanke er bleven vant til at see og udfinde, hvad der skjuler sig under Ordenes Klædebon. Vel har han seet, hvorledes Navncordet faer en særegen Form, naar det bruges om en enkelt bestemt af de Forestillinger, der henhöre under den hele ved Navnet betegnede Klasse (Bestemmelsesformen), eller naar det paa een Gang bruges om flere af samme Art (Fleertalsformen) eller sættes i et Ejeforhold (Ejeformen); han har ogsaa seet Tillægsordet antage forskjellige Former efter Navncordets forskjellige Kjön og Tal eller for at bruges ved Sammenligning; ligeledes har han iagttaget, at Udgangsordet danner forskjellige Former til at betegne de forskjellige Tidsforhold o. s. v.; han har naturligviis ved umiddelbart Skjön lært at kjende disse Former, og overalt har han kunnet föle, at nogle Ord danne disse Former paa een Maade, andre paa en anden. Men Regler for Ordenes Dannelse i de forskjellige Former i Dansk vil han, som alt tidligere er sagt, först faae, naar han har seet dette i et andet Sprog, ligesom han ogsaa först da vil kunne see Ordenes forskjellige Stilling i Dansk efter deres forskjellige Forhold i Sætningen saa vel som Ordenes og Sætningernes forskjellige Forbindelsesmaade efter deres Forhold til hverandre. Dette hörer nemlig til Skolens senere Trim, og det Meste deraf, navnlig Læren om Ordenes og Sætningernes Stilling og For-

bindelse, bliver endog helst først at meddele efter forudgaaende Bekjendtskab med Latin og Fransk.

Herved ledes vi til at belyse Forholdet mellem den danske og tydske Underviisning i Skolens nederste og næstnederste Klasse. I nederste og helst ogsaa i næstnederste Klasse maa Underviisningen være lagt saaledes, at samme Lærer har Dansk og Tydsk, i nederste Klasse i det mindste i 12, i næstnederste maaskee i et noget ringere Antal ugentlige Timer, saaledes at han i nederste Klasse i Begyndelsen af Aaret kun bruger et Par Timer ugentlig til Tydsk men siden flere. Thi Underviisningen i Tydsk begynder samtidig med Underviisningen i Dansk i den lærde Skole, men i det fremmede Sprog skal Formen først bibringes Lærlingen. Derfor lærer han i det første Underviisningsafsnit, altsaa i nederste Klasse, kun den tydske Formlæres Bøjninger i deres Regelmæssighed; alt Uregelmæssigt saa vel som alle Regler for de forskjellige Ords Ordning i bestemte Bøjningsklasser lærer han først senere; indtil da skal han kun kunne bøje Ordet, naar han faaer at vide, hvilket Bøjningsmønster det følger af dem, han har lært. Selv i denne Henseende vil Erfaringen vise Enhver, som endnu ikke har beskæftiget sig med Underviisning efter denne Fremgangsmaade, hvorledes en naturlig Følelse ofte lader Drengen af sig selv udfinde, efter hvilket Mønster et nyt Ord skal bøjes, især naar Underviisningen i Oversættelse er indrettet saaledes, at den umiddelbart hurtig kan bibringe ham et løseligt Billede af det tydske Sprogs Væsen. I denne Henseende er da vistnok den Oversættelsesunderviisning den rigtigste, hvor han med det Samme for Öje haade paa Dansk og Tydsk lærer at oversætte fra Tydsk paa Dansk og omvendt fra Dansk

paa Tydsk, medens han i det Sidste naturligviis gaer langsommere frem end i det Første. Imidlertid lærer han ogsaa den tydske Formlæres Bøjninger saaledes, at han ingensteds kommer til at see Navnet paa en Form, før han fra den danske Underviisning medbringer Bevidstheden om, hvor den kommer til Anvendelse. Selve Analysen i Tydsk bestaaer hele det første Aar kun i at lade Drengen overføre Bøjningen, som han i Formlæren har lært, paa andre Ord end dem, paa hvilke han har lært den; kun i enkelte større Grundtræk kan han mod Slutningen af Aaret ledes til at overføre den egentlige Sætningsanalyse, som han i Dansk har lært den, og som den egentlig hører hjemme i alle Sprog, paa Tydsk, saasom det vil bidrage til at forøge Begrebernes Klarhed for ham.

I Skolens andet Aar i den næstnederste Klasse træde Tydsk og Dansk saa at sige i det omvendte Forhold til hinanden; her overføres hele Sætningsanalysen paa det Tydske, og fortsættes Oversættelsesunderviisningen i det Mindste i Begyndelsen paa samme Maade, som den i første Klasse er begyndt, vil dette ikke medføre stor Vanskelighed. Naturligviis opgives den ikke ganske i Dansk, men den bliver ikke mere Hovedsagen der. Lærlingen faaer nu jo ogsaa igjennem de tydske Bøjninger og den øvrige tydske Sproglære, som her meddeles ham i videre Omkreds, en Slags Forestilling om Forholdet mellem Sprog og Regler og disses Fremtræden i Talen; derfor kunde man ogsaa gjerne allerede nu begynde at lade ham see, hvorledes ogsaa hans Modersmaal giver Anledning til at danne Regler, medens dog denne Sag i sin fulde Gjen-nemførelse egentlig, som tidligere sagt, først har hjemme paa et senere Trin. Imidlertid faaer naturligviis ogsaa

Læreren i Dansk saa meget Andet at henvende Opmærksomheden paa, navnlig Fremstillingskonsten. Den tydske Stiil er endnu ikke omtalt; det er godt, naar Tiden tillader, at den allerede i første Klasse mod Aarets Slutning kan træde til for at skærpe Drengens Öre for det tydske Sprogs Lyd og öve ham i Anvendelsen af dets Tegn for disse; men selv i anden Klasse blive dette det egentlige og nærmeste Öjemed dermed. Först dikteres ham da Stykker, han har lært udenad paa Tydsk eller i det Mindste hjemme har gjennemlæst flere Gange i dette Öjemed, dernæst Stykker, han blot kjender fra Oversættelsen og endelig reent fremmede Stykker. Maaskee kan ogsaa Afskrivning af Stykker efter en trykt Bog, idet Læreren til Övelse og Skærpelse for Drengens Öre samtidig fremsiger dem som Diktat, som første Begyndelsesövelse anvendes ved Sprog, hvor man bruger saa kunstige Maader til at betegne Lydene paa, som Tilfældet er i Tydsk; maaskee kan ogsaa mod Slutningen af anden Klasse Drengen öves i at nedskrive Stykker uden Diktat, som han har lært udenad paa Tydsk, saa at han selv skal bevare baade Lyden og dens Betegnelse.

Dette er nu altsaa den Fremgangsmaade, man har at følge, naar man gjennem Dansk og Tydsk vil lægge Grundlaget for den hele grammatiske Underviisning, Skolen har at meddele; — det er Fremgangsmaaden herved saaledes, som den staaer for mig efter dens rigtigste Iværksættelse. Naturligviis har jeg her i Skolen stræbt at gjennemføre den efter dette Billede; men bedre end i det nu forløbne Aar, troer jeg, jeg vil kunne gjøre det i det næste, naar jeg deels faaer mere Tid dertil i nederste Klasse og deels kan gjøre Regning paa en regelmæssig Fortsættelse af Fremgangsmaaden i den næstnederste,

idet Latinen først kommer til at træde til i tredje Klasse fra neden. Jeg har hele Vejen omtalt første Klasse som eenaarig, dog kan Drengen her i Skolen optages, naar han blot har fyldt sit 9de Aar, saa at han altsaa kan blive to Aar i nederste Klasse; men dog vil der jo i denne Klasse ikke kunne dannes Partier, Underviisningen bliver altsaa den samme i begge Aar, og Underviisningsafsnittet bliver altsaa at betragte som etaarigt. Nu blot et Par Ord om de til denne Underviisning hensigtsmæssige Böger og et andet tilsyneladende vel mere udvortes men derfor dog fuldt vigtigt Punkt. At nemlig Brugen af danske Konstord før Sproglærens Former og Udtryk er aldeles nødvendig for denne Fremgangsmaade, er vel af sig selv indlysende; opfatter vel Drengen lettest Sagens Væsen, naar man taler om Objekt og Akkusativ og hypothetisk Sætning o. s. v., eller naar man taler om Gjenstand og Gjenstandsform og Betingelsessætning o. s. v. ? Af Böger har jeg tidligere brugt Oppermanns Indledning, her Bojesens kortfattede danske Sproglære, og det er mig vanskeligt at sige, hvilken af disse to jeg egentlig tilkjender Fortrinet i denne Henseende. Oppermanns Bog er ofte Drengen for høj og vanskelig at fatte, Bojesens er mere fattelig, men netop Bestræbelsen herfor har ofte forledt Forfatteren til at gjøre Begrebsbestemmelserne mindre klare og tilsvarende. Af Vigtighed er det ogsaa, at Sproglæren ikke blot (som den kortfattede Sproglære) paa et Sted nævner de danske Konstord men ogsaa (som samme Forfatters for nylig udkomne korte Begreb af den danske Sproglære og Oppermanns Indledning) heelt igjennem bruger dem. Helst vilde jeg ogsaa, at den Bog, som skulde lægges til Grund for Grammatikunderviisningen i nederste Klasse, Intet indeholdt med særegt

Hensyn paa det danske Sprog og dets Bøjninger men derimod i Almindelighed kortelig fremsatte og udviklede alle til Sprogbygningen henhørende Begrebsbestemmelser og Sætninger, som de ligge til Grund i alle Sprog. En Bog, hvori dette var Indholdet af Hovedstykkerne, kunde da i Understykker anvise den almindelige Sætnings forskjellige Fremtrædelse i alle de Sprog, Drengen i Skolen faaer med at gjøre, og saaledes kunde den lægges til Grund for Sprogunderviisningen hele Skolen igjennem. Til tydsk Oversættelse er brugt Rungs tydske Læsebog for Begyndere; ved denne Bog er det kun at ønske, at den danske Oversættelse deels havde større Udstrækning og deels kun, hvor Nöden, det vil sige Hensynet til Danskens Sprogriktighed, böd det, undlod at gjengive netop de tydske Ord, — et Önske, hvis Opfyldelse er af stor Vigtighed for hele Fremgangsmaaden, men som ingenlunde er opfyldt selv ved den nyeste Udgave.

Og saaledes har jeg da for denne Gang givet mit Bidrag til Sagen om den danske og tydske Underviisning som Grundlag for Sprogunderviisningen; hvorfor jeg derved har fremstillet Fremgangsmaaden i dens Grundtræk, er forhen sagt; men vel maa jeg bede erindret, at den kun i Korthed er fremsat i dens Grundtræk, saa at deels mange Enkeltheder her ere forbigaaede, og deels Meget her træder frem under en vanskeligere Form, end naar en Lærer, der lever i og for Sagen, udöver den med sine Lærlinger. Fra Begyndelsen af min Virksomhed som Skolemand satte jeg Iværksættelsen af denne Fremgangsmaade som en af mine Hovedopgaver; men hvor meget jeg end ønskede engang at see den almindelig erkjendt for den rette, troer jeg dog at turde sige, at jeg er saa langt som muligt fra eensidig kun at have havt Öjet

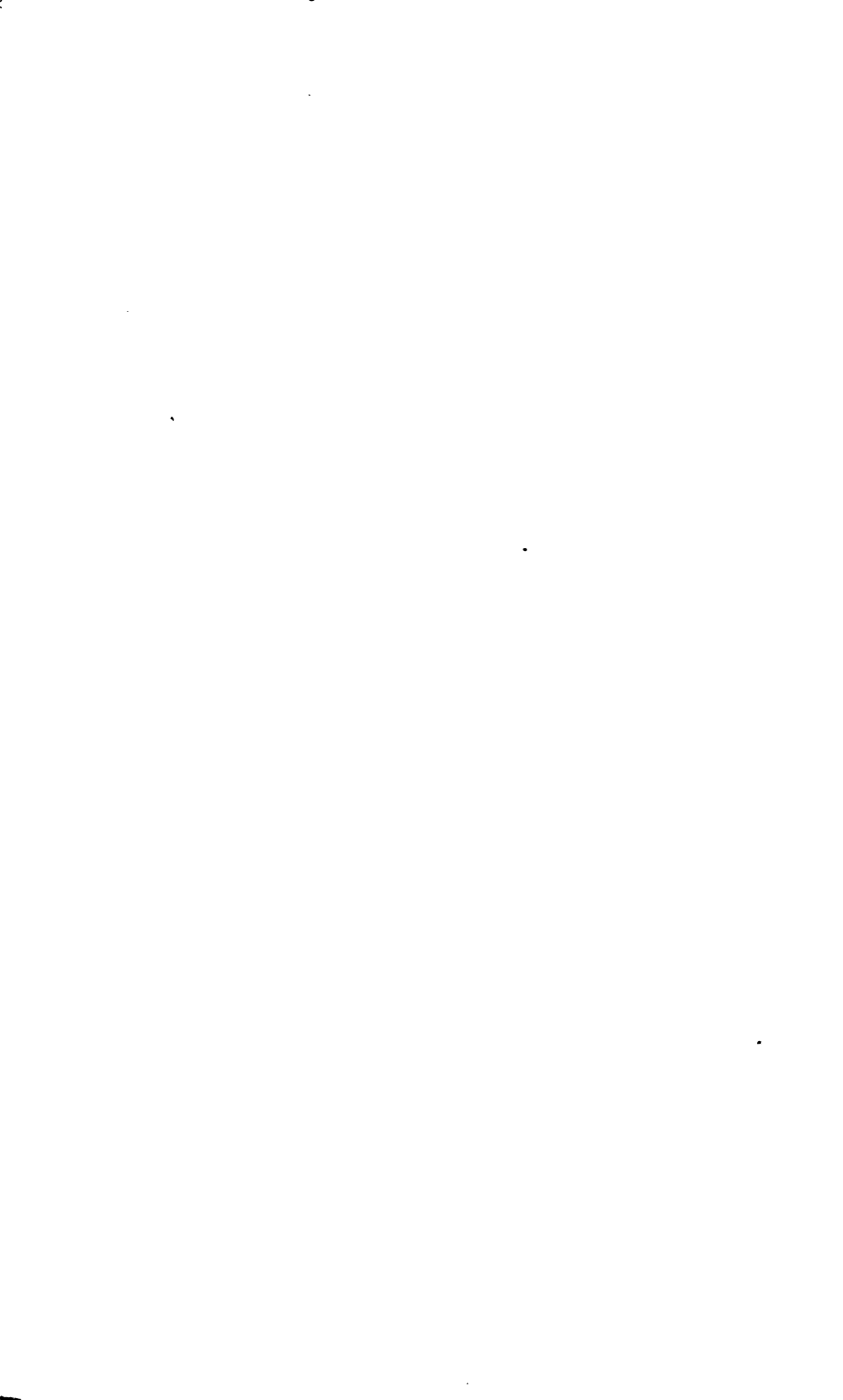
aabent for og vendt mod de Lyssider, jeg kunde finde ved den; desto mere glæder jeg mig over, at jeg kan sige, at min egen Erfaring ved dens Udførelse kun har bidraget til at bestyrke min Overbeviisning om dens Hensigtsmæssighed. Maatte nu denne lille Opsats bidrage til at stille den i et klarere Lys for dens Modstandere, maatte den kunne vinde blot en eller anden af dem for den, da vil mit inderlige Önske være opfyldt; men selv om den Ingen vinder men endogsaa snarere bestyrker Modstanderne, selv da er der vundet; thi de har da noget Bestemt at angribe, og jeg og de, der i denne Henseende har Sag fælles med mig, har Noget bestemt at forsvare, og kun paa denne Maade kan Sandheden tilfulde komme frem. Og hermed nok for denne Gang.

Rönne i Juni 1846.

Skoleefterretninger

for 1845—1846.

Den 29de September 1845 begyndte Skolen sin Virksomhed i dette Skoleaar med fire Hovedklasser, hvoraf de to bestaae af to sideordnede Afdelinger, nemlig: IV^{de} eller överste Klasse, II^{den} Klasse A, bestaaende af studerende og Realdisciple, II^{den} Klasse B, ligeledes, og I^{ste} Klasse.

Da III^{die} Klasses 3 Disciple vare udmeldte kort för Hovedexamen, og II^{den} Klasses ældre og bedre Disciple ikke kunde ansees for modne til at opflyttes i III^{die} Klasse, naar denne skulde svare til sit Navn, og man desuden frygtede, at dette Navn ved Siden af IV^{de} Klasse som överste Klasse ubevidst kunde medföre större Fordringer til Disciplene, end disse billigvis kunde fyldestgjöre, antog man det for hensigtsmæssigst at dele II^{den} Klasse i to Hovedafdelinger, A og B, hver især bestaaende af en Real- og studerende Afdeling. Da disse Underafdelinger ere aldeles sideordnede, antog man det for rigtigst at ordne dem indbyrdes efter den i dem udviste Flid; derefter har II^{den} Real. A som öftest indtaget sin Plads nærmest efter IV^{de} Klasse.

I *Lærerpersonalet* er foregaaet den Forandring, at Underviisningen i Gymnastik og Svömning fra 1ste Januar d. A. ifölge Direktionsskrivelse af 18de Oktober 1845 er bleven overdraget til Löjtnant *P. M. v. Westh.*

Af Skolens ældre Lærere er Cand. theologiæ *K. J. Jessen*, konstitueret Lærer siden 3die August 1844, under 31te Oktober 1845 allernaadigst bleven udnævnt til *Adjunkt* ved denne Skole.

Fagfordelingen for dette Skoleaar har været følgende:

<i>Rektor</i> , Dansk, Latin og Hebraisk i IV. Kl.	14	Timer	ugentl.
Overlærer <i>Lefolii</i> , Dansk og Tydsk i I. Kl., Latin i II. Kl. A. og B. og Græsk i IV. Kl.	27	"	"
Adjunkt <i>Sommer</i> , Historie og Geographi i II. Kl. A. og B. og i IV. Kl. .	14	"	"
Adjunkt <i>Westh</i> , Historie og Geographi i I. Kl., Naturhistorie, Skrivning og Sang i II. Kl. A. og B. og i I. Kl.	21	"	"
Adjunkt <i>Hasselriis</i> , Dansk i II. Kl. A., Fransk i alle Klasser, Engelsk i Realklasserne	21	"	"
Adjunkt <i>Ravn</i> , Græsk i II. Kl. A., Tydsk i II. Kl. A. og B. og i IV. Kl., Re- ligion i I. Kl., II. Kl. A. og B. .	18	"	"
Adjunkt <i>Jessen</i> , Dansk i II. Kl. B., Re- ligion i IV. Kl., og Mathematik igjennem alle Klasser	25	"	"
Løjtnant <i>Sørensen</i> , Tegning i I. og II. Kl.	4	"	"
Løjtnant v. <i>Westh</i> , (i Skole-Aarets 1ste Kvartal Sergent <i>Ipsen</i>), Gymnastik gjennem alle Klasser	6	"	"

Følgende Skema viser, hvormange *ugentlige Timer* der i de forskjellige Klasser har været tildeelt ethvert Fag:

Fag.	IV.	II. St. A. II. R. A.		II. St. B. II. R. B.		I.		
		særskilte Timer.	fælles.	særskilte Timer.	særskilte Timer.		fælles.	særskilte Timer.
Dansk	2	"	3	"	"	3	"	8
Latin	10	6	"	"	6	"	"	"
Græsk	5	4	"	"	"	"	"	"
Hebraisk . . .	2	"	"	"	"	"	"	"
Tydske	2	"	3	"	"	3	"	2
Fransk	2	"	3	"	"	3	"	3
Engelsk	"	"	"	4	"	"	3	"
Religion . . .	2	"	2	"	"	2	"	2
Historie	3	"	2	"	"	3	"	3
Geographi . .	2	"	2	"	"	2	"	2
Mathematik } Regning }	4	"	4	2	"	4	2	4
Naturhistorie	"	"	"	2	"	2	"	2
Skrivning . .	"	"	2	1	"	2	1	4
Tegning . . .	"	"	1	1	"	2	"	2
Sang	"	"	2	"	"	2	"	2
Gymnastik . .	2	"	2	"	"	2	"	2
Sum	36	10	26	10	6	30	6	36

Timefordelingen har i de enkelte Klasser været følgende:

IV. Klasse.

Time.	Mandag.	Tirsdag.	Onsdag.	Torsdag.	Fredag.	Lördag.
8—9	Mathematik.	Mathematik.	Latin.	Græsk.	Latin.	Latin.
9—10	Latin.	Latin.	Græsk.	Latin.	Geographi.	Historie.
10—11	Historie.	Geographi.	Historie.	Latin.	Græsk.	Græsk.
11—12	Tydk.	Latin.	Hebraisk.	Tydk.	Mathematik.	Hebraisk.
12—1	Fransk.	Græsk.	Religion.	Mathematik.	Fransk.	Religion.
3—4	—	—	Gymnastik.	—	—	Gymnastik.
4—5	—	—	Latin.	—	—	Latin.
5—6	—	—	Dansk.	—	—	Dansk.

II. Klasse A.

8 9	Tydk.	{ St. Græsk. } { R. Engelsk. }	{ St. Græsk. } { R. Mathematik. }	Dansk.	{ St. Græsk. } { R. Naturhist. }	{ St. Græsk. } { R. Mathematik. }
9—10	Mathematik.	Religion.	Tydk.	Skrivning.	{ St. Latin. } { R. Engelsk. }	{ St. Latin. } { R. Engelsk. }
10—11	Dansk.	Mathematik.	{ St. Latin. } { R. Naturhist. }	Mathematik.	Religion.	Tydk.
11—12	Geographi.	Historie.	Geographi.	{ St. Latin. } { R. Tegning. }	Dansk.	Historie.
12—1	{ St. Latin. } { R. Skrivning. }	Fransk.	Fransk.	{ St. Latin. } { R. Engelsk. }	Mathematik.	Fransk.
3—4	—	—	Gymnastik.	—	—	Gymnastik.
4—5	—	—	Skrivning.	—	—	Tegning.
5—6	—	—	Sang.	—	—	Sang.

II. Klasse B.

8-9	Fransk.	{ St. Latin. R. Skrivning. }	{ St. Latin. R. Engelsk. }	Mathematik.	{ St. Latin. R. Matematik. }	{ St. Latin. P. Engelsk. }
9-10	Historie.	{ St. Latin. P. Matematik. }	Historie.	Fransk.	Tydsk.	Religion.
10-11	Tydsk.	Religion.	Tydsk.	{ St. Latin. R. Engelsk. }	Fransk.	Dansk.
11-12	Gymnastik.	Dansk.	Mathematik.	Dansk.	Naturhistorie.	Mathematik.
12-1	Mathematik.	Geographi.	Naturhistorie.	Gymnastik.	Geographi.	Historie.
3-4	—	—	Skrivning.	—	—	Skrivning.
4-5	—	—	Tegning.	—	—	Sang.
5-6	—	—	Sang.	—	—	Tegning.

I. Klasse.

8-9	Historie.	Skrivning.	Geographi.	Historie.	Fransk.	Skrivning.
9-10	Religion.	Fransk.	Fransk.	Dansk.	Geographi.	Historie.
10-11	Regning.	Dansk.	Regning.	Religion.	Regning.	Naturhistorie.
11-12	Dansk.	Dansk.	Dansk.	Gymnastik.	Dansk.	Dansk.
12-1	Gymnastik.	Regning.	Tydsk.	Naturhistorie.	Tydsk.	Dansk.
3-4	—	—	Skrivning.	—	—	Skrivning.
4-5	—	—	Tegning.	—	—	Sang.
5-6	—	—	Sang.	—	—	Tegning.

Man vil af denne Timeplan og Timefordeling see, at det deels er bleven os muligt at indskrænke Timeantallet i alle Klasser til 36 Timer ugentlig, deels at vi de fire Dage af Ugen blot har Underviisning om Formiddagen.

Grunden til, at man ikke har henlagt alle Timerne til Formiddagen alene ligger ikke deri, at man frygtede for, at dette i nogen Henseende skulde være skadeligt for Disciplene, men alene deri, at man ikke vilde gribe forstyrrende ind i den her, som i de fleste Kjøbstæder, sædvanlige Dagsinddeling. For at Disciplene kunde nyde en passende Frihed om Søndagen, deels til Kirkegang deels til Forfriskelse i andre Henseender, og for at de ikke skulde overlæsses med Arbejde om Onsdagen, er der sørget for, at Fag, der kræve enten ingen eller ringe Forberedelse, ere henlagte til Mandags og Torsdags Underviisningen.

Resultatet af denne Forandring har hidtil i alle Henseender viist sig tilfredsstillende, og det er saa langt fra, at Disciplene overhovedet have forberedt sig mindre godt i dette Skoleaar, at Charaktererne endogsaa have været i stadig Stigen, ligesom ogsaa Udfaldet af Halvaarsexamen var meget tilfredsstillende. Den væsentligste Afvigelse i denne Timeplan fra den i Programmet 1845 S. 8 meddeelte er den, at Underviisningen i *Dansk* har faaet et betydeligt større Timetal og er overdraget til Overlærer *Lefolii*, som da tillige underviser denne Klasse i *Tydsck* overensstemmende med Skolens Plan, der nu ogsaa forventes indført i Landets övrige kongelige lærde Skoler, forsaavidt den ikke allerede er det.

Efter Programmet for 1845 var Discipelantallet 27.
Af disse udgik i Avgust Maaned følgende 5 Disciple:

C. H. Klöcker,
P. A. Koefoed,
J. C. Sommer, alle af 3die Klasse,
C. M. H. Ipsen, af 2den Klasse, og
J. G. Balle, af 1ste Klasse.

I Löbet af indeværende Skolcaar ere udmeldte følgende 3 Disciple:

J. Fog,
O. C. Arboe, af II R A, og
G. P. Colberg, af II R B.

Ved Forberedelsesklassens Examen d. 19de Septbr. optoges 3 Disciple:

Karl Frederik Grove (f. d. 2den Sept. 1836 i Nexö).
Christian Samuel Seest Dam (f. d. 18de Juni 1833
i Aakersogn).
Hans Theodor Michelsen (f. d. 24de Febr. 1835 i
Rönne).

Ved Pröven d. 20de Septbr. antoges følgende 4 Disciple:

Hans Christian Stephanus Brix (f. d. 28de Novbr.
1833 i Nykersogn).
Hans Andreas Römer (f. d. 25de Decbr. 1833 i
Klemensker Sogn).
Rasmus Caspersen Munch (f. d. 30te April 1831 i
Nexö).
Peter Christian Riis (f. d. 20de Mai 1834 i Rönne).

I Löbet af Skolcaaret ere 4 optagne:
Jesper Andreas Munch (f. d. 1ste Marts 1833 i
Rönne).

Henrich Lorentzen Hammer (f. d. 2den August 1831 i Hasle).

Peter Kristian Tranberg (f. d. 18de August 1832 i Nylarskersogn).

Valdemar Christian Bohn Olivarius (f. d. 20de Juli 1834 i Nexö).

Skolen tæller saaledes 30 Disciple, der paa følgende Maade ere fordeelte i Klasserne:

Fjerde Klasse.

1. *C. G. Koefoed*, Søn af Kapt. v. Koefoed i Rønne.
2. *B. Bærentsen*, Søn af Kongslejlænding B. Jacobsen paa Færøerne.
3. *W. E. Steenberg*, Søn af Provst Steenberg i Rønne.

II. Real-Klasse A.

1. *P. M. Jespersen*, Søn af Kammerraad Jespersen paa Kannikegaarden i Bolskersogn.
2. *C. P. Michelsen*, Søn af afd. Borgerkapt. og Kjøbmand Michelsen i Rønne.
3. *A. Chr. Römer*, Søn af afd. Løjtnant og Forstkandidat Römer i Rønne.

II. Stud. Klasse.

1. *A. Colberg*, Søn af Kjøbmand H. A. Colberg i Rønne.
2. *A. H. F. Klubien*, Søn af Kapt. i Artilleri-Brigaden v. Klubien i Rønne.
3. *L. Chr. L. Lassen*, Søn af Kammersekretær Lassen, Byfoged i Hasle.
4. *Chr. G. Johnson*, Søn af engelsk Vicekonsul Johnson i Rønne.

II. Stud. Klasse B.

1. *C. A. Römer*, Søn af Kapt. Römer i Rønne.
2. *H. Chr. S. Brix*, Søn af Proprietær og Stænderdeputeret Brix paa Risenholm i Nykersogn.
3. *L. P. Dam*, Søn af Skolekommissær og Sandemand Dam i Knudskersogn.
4. *L. G. F. Klubien*, Broder til No. 2 i II St. A.
5. *M. A. P. Rasch*, Søn af Kjøbmand M. P. Rasch i Rønne.

II. Real-Klasse B.

1. *H. G. Arboe*, Søn af svensk-norsk Konsul Arboe i Rønne.
2. *A. Steenberg*, Broder til No. 3 i IV Kl.

I. Klasse.

1. *H. L. Hammer*, Søn af afd. Borger i Hasle H. J. Hammer.
2. *R. C. Munch*, Søn af afd. Kjøbmand R. C. Munch i Nexö.
3. *P. Chr. Riis*, Søn af Bagermester Riis i Hasle.
4. *P. K. Tranberg*, Søn af K. Tranberg paa 5te Selvejergaard i Nylarskersogn.
5. *J. A. Munch*, Søn af M. Munch paa Loftsgaarden i Aakersogn.
6. *K. F. Grove*, Søn af Landphysicus Grove i Rønne.
7. *V. Chr. B. Olivarius*, Søn af Byskriver Olivarius i Svanike.
8. *Chr. S. S. Dam*, Søn af Løjtnant v. Dam paa Brogaard i Aakersogn.

9. *C. A. A. J. Terp*, Søn af Bornholms Toldinspektør Terp i Rønne.
10. *H. T. Michelsen*, Broder til No. 2 i II R. Kl. A.
11. *J. P. J. Munch*, Søn af Kjøbmand P. Munch i Hasle.
12. *H. A. Römer*, Søn af Major v. Römer paa Samsingsgaarden i Klemensker Sogn.
13. *N. Chr. Michelsen*, Broder til No. 2 i II R. Kl. A.

Af disse Disciple agtes *Christian Grønbech Koefoed*, *Bærent Bærentsen* og *Waldemar Emanuel Steenberg* til Efteraaret dimitterede til Kjöbenhavns Universitet.

Forberedelsesklassen.

Ved dette Skoleaars Begyndelse afgik fra denne Klasse til den lærde Skole *Christian Dam*, *Carl Grove* og *Hans Michelsen*; paa samme Tid indmeldtes *P. H. Rønne*, *A. P. Rasch*, *H. A. Colberg* og *S. P. A. S. Whitte*, saa at Discipel-Antallet blev 12; i Aarets Løb indkom *M. C. Munch*, og denne Klasse tæller saaledes nu 13 Elever i følgende Orden.

1. *André Klubien*, see Progr. f. f. Aar.
2. *Peter Hansen Rønne*, Søn af Kjøbmand *H. P. Rønne* i Rønne, f. d. 22de Juli 1836.
3. *Andreas Peter Rasch*, Søn af Kapt. *Rasch* til Eskesgaard i Pederskersogn, f. d. 3die Decbr. 1834.
4. *Thorvald Arboe*, see Progr. f. f. Aar.
5. *Thomas Arboe*, ligeledes.
6. *Frits Steenberg*, ligeledes.
7. *Hans Anker Colberg*, Søn af Kjøbmand *H. A. Colberg* i Rønne, f. 4de April 1836.

8. *Waldemar Terp*, see Progr. f. f. A.
9. *Caspar Wolffsen Hasselriis*, ligeledes.
10. *Ludvig Krabbe*, ligeledes.
11. *Marcus Christian Munch*, Søn af Hr. *M. Munch* til Loftsgaard i Aakersogn, f. d. 26de April 1835.
12. *Hans Westh*, see Progr. f. f. A.
13. *Sophus Peter August Scheel Whitte*, Søn af Rektor Mag. *Whitte* i Rønne, f. d. 24de Juni 1839.

Bestyrelsen af denne Klasse, Fagfordelingen mellem Lærerne og Betalingen er som ifjor.

De læste Pensa ere:

Hjorts danske Börneven S. 180—341; af Krossings poetiske Læsebog 1ste Deel ere f. S. 56 de Digte læste, der kunne passe for Elevernes Alder og Modenhed; Stile efter Diktat med de Ældre; Herslebs lille Bibelhistorie, 1ste Parti S. 56—101, 2^{det} Parti S. 46—85. Ingerslevs lille Geographi, 1ste Parti hele Evropa, 2^{det} Parti Danmark, Norge, Sverrig, Rusland, Tydskland, Österrig, Schweiz, Italien, Tyrkiet og Grækenland; 3^{die} Parti Danmark. Ströms naturhistoriske Læsebog fra Spidsmusen til Fiskene. Rungs Elementarbog, 1ste Parti Kleine Erzählungen 20 Stykker fra Tydsk paa Dansk og omvendt; 2^{det} Parti S. 1—19; 3^{die} Parti S. 1—15. Jacobis Regnebog benyttes.

De i indeværende Skoleaar gennemgaaede *Pensa* og foretagne Övelser ere följende:

Dansk.

Förste Klasse: Hjorts Börneven, § 61—74 med Analyse, § 183—432 blot Oplæsning. Krossings poetiske

Læsebog 1ste Deel og fædrelands-historiske Digte udg. af Trykkefrihedsselsk. ere brugte til Udenadslæren efter Disciplenes eget Valg. Bojesens danske Sproglære. Indtil 1ste Juni er skrevet 60 Diktatstile.

Anden Klasse B: Holsts prosaiske Læsebog S. 242—317. Bojesens danske Sproglære S. 1—23; Krossings poetiske Læsebog, 1ste Deel, S. 30—59 med Undtagelse af nogle faa Stykker. Af Stile er der i Almindelighed hver Maaned skrevet 3 hjemme foruden 3 dikterede Stile.

Anden Klasse A: Holsts pros. Læsebog, Bojesens d. Sproglære og Digte udenad efter Krossings poetiske Læsebog 1ste Deel; to Stile ere ugentlig skrevne hjemme.

Fjerde Klasse: Thortsens danske Litteraturhistorie fra Holberg til Slutningen. Bojesens d. Sproglære og Borgens Vejledning ere benyttede. Holsts prosaiske Læsebog. Af Stile er tidligere een skreven hver Uge, sjældent paa Skolen. Versionen rettes stedse som dansk Stil. I den sidste Tid er der skifteviis skrevet en længere Version den ene Uge og en Afhandling (af historiskt, almindeligt eller religiöst Indhold) den anden Uge.

Latin.

Anden Klasse B: Af Madvigs Formlære alt hvad der er trykt med større Stil og de i Læsebogen forekommende uregelmæssige Udsagnsord. Borgens Læsebog fra Begyndelsen af andet Afsnit med Forbigaaelse af mange enkelte Exempler Stykkerne 17, 22, 34—35, 37, 45—48, 52—53, 55—56. Grunden til Forbigaaelserne ligger i, at de dertil hørende Regler ikke ere medtagne ved den mundtlige Gjennemgang af Ordføjningsslæren. Uden af 5te Afsnit Stykkerne 1—36, og af 6te Afsnit

1—7 og 44—46. Mundtlig Stil oftere efter Trojels Stil-
øvelser 1ste Hefte.

Anden Klasse A: Madvigs Formlære er to Gange heelt gjennemlæst. Af Dorphs Chrestomathie er læst Stykkerne 159—251 med Forbigaaelse af 178, 185, 194, 214, 215, 224, 230, 231, 233—239 og 241. Grunden til Forbigaaelserne er deels den ovenfor angivne, deels at Indholdet laae altfor meget over Disciplenes Synskreds. Af Stile er indtil 1ste Juni skrevet 46; disse ere først af Læreren gjennemgaaede med Angivelse af Fejlens Pladser, dernæst mundtlig gjennemgaaede for Disciplene og saa af disse omskrevne; deels have de ogsaa omskrevet Stilene uden foregaaende mundtlig Gjennemgang, saa er Omskrifterne rettede og gjennemgaaede mundtlig. Enkelte Gange er Trojels Stiløvelser lagt til Grund for mundtlig Stil.

Fjerde Klasse: Virgils *Æncide* 1, 2, 4 og 6te Bog, Horatses *Oder* 1ste og 2^{den} Bog og *Brevene*, Livius 1—3 Bog, Sallusts *Catilina*, Cæsars *Galliske Krig* 1ste til 4de Bog, Ciceros *Taler for Sextus Roscius*, for *Archias* og *Milo* *). Madvigs *latinske Sproglære*. Bojsens *romerske Antikviteter*. Hver Uge er leveret en længere og vanskeligere Stil og 4 kortere af fortællende Indhold, ligeledes en *Version*. I den største Deel af Aaret 3 Gange, i den sidste Tid 2 Gange mundtlig Stil efter Ingerslevs *Materialier* 1ste Deel. *Extemporalstile* ere sjeldnere skrevne i denne Deel af Skoleaaret.

---

*) Til Examen artium vil fremdeles blive opgivet *Ciceros Disp. Tusc.* 1ste—3^{die} Bog, *Terentses Andria* og muligt noget mere af *Di-mittenderne* paa egen Haand repeteret.

Græsk.

Anden Klasse A: De vigtigste Afsnit af Formlæren efter Tregders Grammatik ere repeterede. Langes Læsebog S. 28—55.

Fjerde Klasse: Tregders Formlære; Madvigs Ord-føjningslære er gennemgaaet for Disciplene; men da den udkom saa langt hen paa Aaret, har Disciplene ikke kunnet læse den ved Lektielæsning; dog er Analysen hele Aaret igjennem foretaget efter Madvigs Lærebygning. Bojesens græske Antikviteter. Mythologien er fortalt efter Familierne og de fremtrædende almindeligere Begivenheder. Platons Symposium, Apologien og Kriton, Xenophons sokratiske Mærkværdigheder 1—2 Bog, Anabasis 1—2 Bog, Herodot 9de Bog, Homers Iliade 1—10de Bog.

Hebraisk.

Fjerde Klasse: Genesis, Whittes Sproglære, Formlæren.

Tydisk.

Første Klasse: Af Rungs tydske Læsebog, 3die Udg. er læst fra Tydisk til Dansk S. 34—62, fra Dansk til Tydisk S. 34—48. Af Hjorts mindre tydske Sproglære er læst Navneordenes, Udsagnsordenes og Stedordenes Bøjning, Navneordenes Kjön (dog ingen Undtagelser), Forholdsordenes Styrelse, Talordene og alle uregelmæssige Udsagnsord.

Anden Klasse B: Hjorts Læsebog S. 113—132 og S. 1—20; af Rungs Elementarbog udenad S. 19—34 (Nr. 22); af Hjorts større tydske Sproglære Udsagnsordene, Stedordene og Navneordenes Bøjning:

Anden Klasse A: Hjorts Læsebog S. 113—173; Rungs Elementarbog S. 26—46; det Vigtigste af Formlæren er repeteret.

Fjerde Klasse: Hjorts Læsebog S. 449—611; af samme udenad S. 1—16; Hjorts Sproglære repeteret.

Fransk.

Förste Klasse: Borrings Manuel de langue française forfra til p. 47; nogle i Aarets Löb tilkomne Lærlinge have imidlertid ikke læst uden omtrent det Halve.

Anden Klasse B: Borrings Manuel de langue française fra p. 47 til p. 86 samt fra p. 125 til p. 140 og fra p. 153—163; Kjönsdannelsen, Fleertalsdannelsen, Stedordene, Talordene, de regelmæssige Verber efter Abrahams Grammatik og fra Stykket 1—14 i Bjerrings Læsebog af Nr. 1 og 6 i Klassen.

Anden Klasse A: Borrings franske Læsebog for Mellemklasser forfra til p. 46, Formlæren efter Borrings Grammatik og i Bjerrings franske Læsebog forfra til Stykket 13.

Fjerde Klasse: Bjerrings lectures françaises fra p. 34 til p. 170 og Borrings Grammatik; mundtlige Övelser efter Bjerrings Læsebog.

Engelsk.

Anden Klasse B Real.: Den Överste har læst til Stykket 56 i the history of little Jack og de vigtigste Afsnit i Formlæren; den Nederste forfra til p. 25 i Mari-boes stories for children.

Anden Klasse A Real.: Lohmeyers engelske Læsestykker forfra til p. 89, samme Forfatters Læsebog heelt

igjennem, saaledes at der bestandig er oversat fra Dansk til Engelsk, samt Formlæren efter Mariboets Grammatik.

Religion.

Förste Klasse: Herslebs mindre Bibelhistorie S. 85—141 (2 Disciple kun til 121); Jensens „Palæstinas Geographi“ forfra til S. 34 (2 Disciple kun til S. 27); omtrent Halvparten af Matthæi Evangelium er gjennemgaaet og i Korthed forklaret.

Anden Klasse B: Bibelhistorie (Herslebs større) f. 160—193 (et Par Sider ere forbigaaede); Balles Lærebog 3die, 4de og 5te Kap.; Bibellæsning ligesom i 1ste Klasse.

Anden Klasse A: Herslebs større Bibelhistorie forfra til 4de Periode; Balles Lærebog 3die, 4de, 5te Kap. og 7de Kap. til Daabens Sakramente; Bibellæsning ligesom i 1ste Klasse.

Fjerde Klasse: Krog Meyers Lærebog; Herslebs større Bibelhistorie; Matthæi Evangelium efter Grundsproget.

Historie.

Förste Klasse: Efter Kofods fragmentariske Historie er læst fra Middelalderens Historie til Ludvig den Fjortende.

Anden Klasse B og A: Frankrigs Historie til Udbrudet af den franske Revolution efter Kofods Udtog af Verdenshistorien, samt Engellands Historie til det stuartske Huus.

Fjerde Klasse: Kofods Udtog af Verdenshistorien.

Geographi.

Förste Klasse: Ingerslevs Lærebog for Begyndere er læst forfra til Amerika.

Anden Klasse B og A: Tydskland, Nederlandene, Belgien, Storbritannien og Irland, Spanien, Portugal, Frankrig og Schweiz efter Velschows Lærebog.

Fjerde Klasse: Velschows Lærebog, Schouws Europa samt Königsfeldts Lærebog i den gamle Geographi.

Naturhistorie.

Første Klasse: Pattedyrene efter Ströms Læsebog.

Anden Klasse B og A (Real): Krybdyr og Fiske efter Ströms Læsebog.

Regning.

I de Klasser, hvor Tavleregning finder Sted, er Kapt. Hoffmeyers „Ledetraad ved Underviisningen i Regning“ lagt til Grund, og med Hensyn til selve Methoden ved Regneunderviisningen er kun Lidet at bemærke. Skal Underviisningen ledes paa denne Maade, da maae alle Eleverne i samme Klasse saamtidig regne de samme Stykker, og herved opnaaes ogsaa ej uvæsentlige Fordele; det bliver da Læreren muligt med laangt større Omhyggelighed at gennemgaae og begribeliggjøre Behandlingsmaaden, som og en større Kappelyst tilvejebringes mellem Eleverne. Regnetimerne ere da anvendte saaledes, at Læreren først har gennemgaaet Behandlingsmaaden, saa ofte Eleverne skulde begynde paa noget Nyt; dernæst ere de blevne indövede i dette deels ved de Exempler, der findes i Ledetraaden, deels ved flere af Læreren selv opgivne; naar i det mindste Halvdelen af Eleverne har faaet et Stykke rigtig udregnet, er dette, forsaavidt som det indeholdt Noget, der trængte til nærmere Forklaring eller ogsaa var vanskeligere, udregnet paa den store

Tavle og gennemgaaet højt for dem Alle. Charaktererne ere bestemte dels ved Antallet af de Stykker, Enhver har regnet, dels med Hensyn til den Hurtighed, hvormed de ere blevne færdige. Men da denne Methode først i Aar er bleven indført, og da nederste Klasse har flere Regnetimer end de øvrige, kan der naturligviis ej være meget stor Forskjel paa Massen af det, der i de forskjellige Klasser er regnet; først i det følgende Skoleaar vil en bestemt Plan for, hvorvidt enhver Klasse bør bringes, nøjere kunne bestemmes. Hver Uge have Eleverne ogsaa havt Stykker at udregne hjemme, der udenfor Skoletiden ere rettede af Læreren og paa Skolen gennemgaaede og forklarede.

Mathematik.

Anden Klasse B, Studerende Afdeling: Jürgensens Arithmetik 1—47. Real-Afdeling: Jürgensens Arithmetik 1—47; Oppermanns Geometri 1—74.

Anden Klasse A, Studerende Afdeling: Jürgensen 45—59; Oppermanns Geometri 1—46.

Real-Afdeling: Jürgensens Arithmetik 45—71; Oppermanns Geometri 1—74.

Fjerde Klasse: Jürgensens Arithmetik § 1—18; Ursins Geometri; med Undtagelse af den første Deel af Skoleaaret have Disciplene i Reglen hver Uge hjemme besvaret en arithmetisk og en geometrisk Opgave.

Underviisningen i *Skrivning, Tegning, Sang* og *Gymnastik* er iaar fremmet i det Væsentlige efter de samme Principer som forrige Aar. Realeleverne i II^{den} Klasse A have den ene Tegnetime været beskæftigede med geometrisk Tegning.

Oversigt over Skolens og Stipendie-

A. Skolens

Indtægt.

	Rbd.	Sk.
Beholdning fra forrige Aar	1738	53½
Indtægt ifølge Decisionen over Regnskabet for 1844.....	1	42
Indkomne Restancer fra forrige Aar	6	92
Tilbagebetalte Forskud	500	
Tilskud fra den almindelige Skolefond.....	8000	
Indtægt i Rentpenge	112	79
Degnepensioner	14	92
Skolepenge (efter Fradrag af Fjerdeparten, der efter Kongelig Resolution tilfalder Sti- pendifonden)	264	36
Lyse- og Brændpenge	85	48
Inskriptionspenge.....	40	
Tavlepenge.....	65	38
Indbetalt til Skolebygningens Vedligeholdelse af Amtsrepartitionsfonden det ved Kongelig Res. af 3 ^{die} Novbr. 1843 bestemte Beløb ...	100	
Indbetalt af flere af Landets Kirker under Navn af Bidrag til Opførelsen af den Skolelo- kalet givne Tilbygning	100	
For Salget af 2 Skolen tilhørende Lindetræer ..	9	
Indtægt ..	11039	½
Udgift ..	7519	27
Kassebeholdning ..	3519	69½
 B. Rektorboligen vedkommende.		
<i>Indtægt</i>		
Ved Avktionen den 18 ^{de} Septbr. 1845 paa de Skolen tilhørende Kakkellovne blev Beløbet efter Fradrag af Avktions- og Inskriptions- pengene	114	10
	58	44
	55	62

fondens Indtægt og Udgift for 1845.

*Regnskab.**Udgift.*

	Rbd.	Sk.
Ifølge Decisionen til Regnskabet for 1844 ..		2
De faste Læreres Gager.....	4600	
Temporær Understøttelse til en af Skolens Lærere.....	50	
Godtgjørelse til Timelærerne.....	236	40
Professor Bohrs Pension	1200	
Til Bibliothekets Forsyning	300	
Til Discipelbibliotheket.....	30	
Bygningernes Vedligeholdelse	128	23
Brændsel.....	146	60
Belysning	23	40
Skatter og Afgifter	15	37
Regnskabsførerens Procenter.....	142	88
Løbende og tilfældige Udgifter	170	95
Extraordinære Udgifter	175	26
Bevilgede Lønningsforskud.....	300	
	7519	27

*B. Rektorboligen vedkommende.**Udgift.*

Udgift ved Avktionen paa den til Nedbrydning bestemte Rektorbolig.....	34	81
Betalt for et Stykke Jord, kjøbt af Byen til Byggeplads.....	21	32
Regnskabsførerens Procenter af de indbetalte 114 Rbd. 10 Sk.....	2	27
	58	44

C. Stipendiefonden.

	Rbd.	Sk.
<i>Indtægt.</i>		
Beholdning fra forrige Aar	153	69½
Fjerdeparten af Skolepengene	88	12
Rentepenge	32	
Indtægt ..	273	81½
Udgift ..	203	50
Kassebeholdning ..	70	31½
<i>Udgift.</i>		
Ifølge Antegnelserne til Regnskabet for 1844 ..	1	12
Regnskabsførerens Procenter	2	38
Udsat paa Rente	200	
	203	50

Ann. Stipendiefondens rentebærende Fond er saaledes nu voxet til 1000 Rbd.

Skolebeneficierne for dette Skoleaar ere ifølge Resolution af den Kongelige Direktion for Universitetet og de lærde Skoler fordeelte saaledes:

I. Højeste og mellemste Stipendium.

Ingen.

II. Laveste Stipendium (20 Rdlr. at oplægge).

1. *B. Bærentsen*, IV Kl. No. 2. (tillige benaadet med 20 Rdlr. af Hs. Majestæt Kongens Chatol-kasse).
2. *C. A. Römer*, II Kl. B. No. 1.
3. *L. P. Dam*, II Kl. B. No. 3.
4. *M. A. P. Rasch*, II Kl. B. No. 5.

III. Fri Underviisning (foruden Stipendiarierne).

1. *C. G. Koefoed*, IV Kl. No. 1. (har tillige det *Moltkiske Legat*).
2. *A. H. F. Klubien*, II Kl. A. No. 2.
3. *C. A. A. J. Terp*, I Kl. No. 9.
4. *P. Chr. Riis*, I Kl. No. 3.

Til at erholde *Gehejmeraadinde Stampes Legat* kunde for Aaret 1845 Ingen indstilles, da ingen Dimission fra Skolen fandt Sted, hvorfor Renterne blive at lægge til Kapitalen.

Under 24de Januar og 9de Maj d. A. har den kongelige Direktion for Universitetet og de lærde Skoler fastsat følgende Bestemmelser med Hensyn til Disciplenes Optagelse i Skolen og Skoleaarets Inddeling:

A. Alle Skolens Disciple*) i første eller nederste Klasse maae optages i en Alder af *ni Aar*, forudsat at de övrige i den provisoriske Plan § 3 nævnte Betingelser ere tilstæde.

Disse Betingelser ere følgende:

1. At Disciplen er vaccineret.

(Som en Følge heraf kræves for Fremtiden foruden Döbeattest ogsaa Vaccinationsattest fremlagt ved Anmeldelsen).

2. at han kan *læse færdigt* dansk Tryk og Skrift, skrive det danske Sprog uden betydelige orthographiske Fejl, samt regne nogenlunde sikkert de 4 Species;
3. at hans Sæder ere ufordærvede.

B. De i den provisoriske Plan § 7—9 indeholdte Forskrifter skulle herefter ogsaa gjælde for Rönne lærde Skole.

§ 7.

Skoleaaret tager sin Begyndelse den 1ste September og sluttes den 31te Avgust.

§ 8.

Skoleunderviisningen bör i Aarets Löb ikkun afbrydes ved de lovbestemte *Ferier*. Disse ere:

- a) *Juleferien* fra 24de December til 6te Januar, begge inclusive, saa at Underviisningen igjen begynder den 7de Januar, eller hvis denne falder paa en Löverdag eller Söndag, da den paafölgende Mandag;
- b) *Paaskeferien* fra Onsdagen för Skjærtorsdag til den paafölgende Tirsdag, begge inclusive;
- c) *Pintseferien* fra Löverdagen för Pintsedag til den paafölgende Tirsdag, begge inclusive;

---

*) Ved Direktionsskrivelse af 16de Januar 1844 blev dette tilladt for Realdisciplenes Vedkommende.

- d) *Sommerferien* eller Hovedferien, fra den første til den sidste August, eller Skoleaarets sidste Maaned;
- e) *følgende Smaaferier*: Eftermiddagen for store Bededag, Sankt Hansdag, den første Krammaredsdag i den By, hvor Skolen holdes; ligesom endelig Skolens Rektor en Gang om Maanedene *kan* give en halv Dags Ferie, dog at der vexles i Valget af Dagene.

§ 9.

I ethvert Skoleaar afholdes *treende Skoleexamina*, nemlig:

- a) *en Halvaarsexamen*, som afholdes i Slutningen af Februar Maaned af Rektor og Skolens Lærere;
- b) *en Hovedexamen*, som foretages i Slutningen af Julii Maaned umiddelbart for Sommerferien.

Ved denne Examen, som er *offentlig*, bliver at iagttage:

1. Dertil indbydes paa samme Maade som hidtil ved et Skoleprogram.
2. Ved Examinationen bør foruden den examinerende Lærer være tilstæde tvende Censorer, hvoraf den ene er en af Skolens andre Lærere, men den anden kan være en af Rektor indbudet, i Faget kyndig Videnskabsmand udenfor Skolen; hvorhos ogsaa foruden disse 3 Censorer, den examinerende Lærer inclusive, Medlemmer af Direktionen og af Ephoratet kunne deeltage i Censuren, naar de ere tilstæde og ønske det.
3. Ingen kan betragtes som Censor og deeltage i Censuren over Prøven i noget Fag i en Klasse, med mindre han har overværet den hele Examination fra Begyndelsen til Slutningen.

4. Saasnart Examinationen er tilendebragt, meddeler enhver af Censorerne, den examinerende Lærer inclusive, en af de bestemte 6 danske Charakterer (de her ved Skolen brugelige, *Ug.*, *Mg.*, *G.*, *Tg.*, *Mdl.* og *Slet*), og af disse Censorerne særskilte Charakterer uddrages derefter en samlet Specialcharakter for hele Faget.
5. Efter Udfaldet af Hovedexamen, i Forbindelse med Disciplens Flid, Fremgang og Forhold i den vedkommende Klasse, bestemmer derpaa Rektor, efter Overlæg med de vedkommende Lærere i de Fag, som have været Gjenstand for Examen, hvorvidt Discipelen kan ansees moden til at opflyttes i en højere Klasse for det næste Skoleaar.

Den kongelige Direktion for Universitetet og de lærde Skoler har ved Cirkulærskrivelse af 12te Maj d. A. foreskrevet følgende *Regler for Optræningen af Skolepengene*.

„Ved Cirkulærskrivelse af 17de Marts 1821 og 1ste Marts f. A. (see Skolens Program f. 1845 S. 56 fg.) har Direktionen foreskrevet de Regler, som ved samtlige lærde Skoler blive at følge med Hensyn til den betimelige Optræning af Skolekontingenterne, og de Forholdsregler, som bör iagttages, naar disse Kontingenter ikke indkomme i rette Tid.”

„Ligesom Direktionen har anseet det som en umiddelbar Følge af disse Forskrifter, at ingen Discipel har kunnet optages i Skolen, forinden der for ham var erlagt ikke alene de foreskrevne Indskrivningspenge, men ogsaa Skolepenge for et Kvartal og Lyse- og Brændepenge for et Halvaar ved Forudbetaling, saaledes vil

„man nu, efterat Skoleaaret er forandret saaledes, at
 „det regnes fra 1ste September til 31te August, og efterat
 „man har taget under Overvejelse, hvilken Indflydelse
 „denne Forandring i Forholdene bør have paa Kontin-
 „genternes Erlæggelse, udtrykkeligen have foreskrevet,
 „at, medens det i det Hele skal forblive som hidtil, saa-
 „ledes at Kontingenterne indkræves i Begyndelsen af de
 „ordinære Kvartalsmaaneder, altsaa d. 1ste Januar, 1ste
 „April, 1ste Juli og 1ste Oktober, vil der for de Disciple,
 „som anmeldes til Optagelse i Skolen ved Skoleaarets
 „Begyndelse d. 1ste September være at erlægge, forinden
 „de optages og indskrives i Skolens Protokoller, en For-
 „udbetaling deels af Indskrivningspenge, deels af Kontin-
 „gentet for Lys og Brænde for Tiden indtil 31te Marts
 „næste Aar, der dog kun beregnes som et halvt Aar,
 „deels endelig af Skolepenge for de 4 Maaneder fra
 „1ste September til 31te December, hvorimod enhver
 „Discipel, der indmeldes til Optagelse i Skolen i Löbet
 „af Skoleaaret, vil have forinden Optagelsen at erlægge
 „Skolepenge for hele det Kvartal og Lyse- og Brænde-
 „kontingentet for hele det Halvaar, i hvis Löb han op-
 „tages.”

Under 3^{die} Oktober f. A. tilskrev jeg underdaagst den kongelige Direktion for Universitetet og de lærde Skoler omtrent saaledes:

„Paa en Tid, da Skolen kun ugjerne saae ikke stu-
 derende Disciple i sin Midte, og disse blot betragtedes
 som en tolereret Race, der dog altid vakte nogen For-
 styrrelse i Skolens vante Virksomhed, var det vistnok i
 sin Orden, at saadanne Disciple ikke kunde komme i

Betragtning til nogensomhelst Slags Beneficier ved Skolen. Nu derimod, da Rønne lærde Skole ikke blot er en Latinskole, men ogsaa en Realskole, synes det at være særdeles ønskeligt, at begge Skolens Afdelinger saavidt muligt stilles under lige Vilkaar, og at der, navnlig paa et Sted, hvor Velstand ikke er almindelig, ogsaa *aabnes den flittige og trængende Realelev Adgang til at erholde fri Underviisning*. Derimod synes der ikke at være nogen Grund til at tilstaae dem yderligere Beneficier, da deres Læseapparat deels er mindre kostbart end de Studerendes, deels Realeleven ved Overgangen til sin praktiske Virksomhed i Almindelighed ikke trænger til nogen betydelig Understøttelse.

At det ogsaa for Skolen selv vilde være yderst tjenligt, at der aabnedes Realdisciplene Adgang til fri Underviisning, anseer jeg af følgende Grunde for afgjort.

Mange uformuende Forældre, som, hvis de havde Haab om, at deres Børn efter et Aars udviist Flid og god Opførsel kunde erholde fri Underviisning, gjerne vilde betroe deres Børn til vor Realskole, ere nu nødsagede til at indsætte dem i Borgerskolerne. Derved lider Skolen aabenbart endogsaa et pekuniært Tab, og dog er under den nødvendige Forudsætning, at disse Børn ere velbegavede og flittige, det aandelige Tab endnu større. Kun meget Faa have her Lyst og Evne til i flere Aar at betale Skolekontingent for deres Børn og tage dem derfor igjen ud af Skolen ofte efter en meget kort Tids Forløb.

Men endnu langt betænkeligere er det, at uformuende Forældre, hvis Børn vise gode Anlæg og Flid, ere fristede til at lade disse indtræde i de Studerendes Rækker

for at opnaae fri Underviisning, og det uagtet de maaskee ofte kunne indsee, baade at de selv mangle Evne til at yde deres Börn den nödvendige Bistand paa denne Bane, og at deres Börnns Önsker har et andet Maal for Öje. Saadanne Börn unddrages da pludselig Skolens Virksomhed uden at have erhvervet de Kundskaber, som kunde være dem mest tjenlige, og ofte til Forstyrrelse for Skolens Virksomhed. Da dette ene kan blive Tilfældet med de bedre begavede Disciple, svækkes Realskolens aandelige Kraft betydelig derved, at disse Disciple unddrages Realskolens Virksomhed, ikke at tale om den i høj Grad demoraliserende Indflydelse, som herved kan fremkaldes.

Realskolen kan derfor her under disse Forhold ikke vente at bringe sine Elever til det Maal eller bære de Frugter, som man havde tilsigtet og haabet ved dens Oprettelse."

Herpaa svarede den höje Direktion i Skrivelse af 4de November f. A., „at ligesom man ikke har seet sig istand til for Realskolen i Aarhus at udvirke en saadan Undtagelse fra Bestemmelsen i Forordn. 7de November 1809 § 76, jfr. § 39 og § 1, saaledes kan Direktionen heller ikke i det af Hr. Rektoren Anförte finde tilstrækkelig Opfordring til allerunderdanigst at andrage paa en forandret Bestemmelse i denne Henseende."

I Betragtning af denne Sags Vigtighed efter min og mine Medlæreres Dom tillod jeg mig dernæst under 19de Januar d. A. at fornye mit Andragende i denne Sag, ved hvilken Lejlighed jeg underdanigst gjorde opmærksom paa, 1) at Skolens Stipendier og Stipendiefond ved en kongelig allernaadigst Resolution af 14de Oktober 1825 var tilvejetragt og fremdeles tilvejetragtes derved, at Fjerdeparten af Skolekontingentet henlægges til Stipendiefonden (ved

en forøget Frekvents af Realdisciple (vilde denne altsaa vinde); 2) at det ved Direktionsskrivelse af 29de Juli 1843 var bestemt, at herefter kun Renterne af den opsparede Kapital i Forening med Fjerdeparten af Skolepengene maae anvendes til Stipendier (hvori ligger den stærkeste Opfordring for Rektor til at tage omhyggeligt Hensyn til, at denne vigtige Understøttelse for Skolens Virksomhed ikke forringes, men forøges), 3) at Skolen allerede paa Grund af Forældres Uformuenhed havde mistet de faa (2) Realelever, som for Øjeblikket kunde komme i Betragtning, naar Talen var om fri Underviisning ogsaa for Realeleverne, og 4) at Forholdene ved Realskolen i Aarhus, der blot har Realelever, vare meget forskjellige fra Forholdene i denne Skole, hvis kombinerede Virksomhed netop indeholdt det vigtigste Motiv for det gjorte Andragende. — Dette fornyede Andragende har imidlertid ikke bragt Sagen videre og der synes saaledes for Øjeblikket ikke at være noget Haab om at see den realiseret.

I Programmet for 1845 S. 56 blev det omtalt, at et Forslag til en ny Rektorboligs Opførelse var indstillet til allerhøjeste Approbation.

I denne Anledning har det behaget Hans Majestæt Kongen under 9de Avgust allernaadigst at resolve, at istædenfor den ældre Rektorbolig ved Rønne lærde Skole maa opføres en ny grundmuret Bygning efter den fremlagte Plan for en Bekostning af ialt 8207 Rbd. 56 Sk.

Under 8de November har den kongelige Direktion for Universitetet og de lærde Skoler dernæst underrettet Skolens Forstanderskab om, at den har antaget

Bygningskonduktör *Thielemann* til at före Tilsynet med den nye Rektorboligs Opførelse.

Arbejdet er paabegyndt i dette Foraars Slutning (denne sildige Paabegyndelse er især en Følge af Mangel paa de nödvendige Materialier) og forventes fuldendt til næste Foraar.

Skolens Bogsamling er siden sidste Programs Udgivelse bleven föröget med fölgende Skrifter:

Aristoteles (ex recensione I. Bekkeri) græce et latine ed. Academia regia Borussica. Voll. II. Berolini 1831. 4.

J. Baggenses danske Værker, 2den Udgave ved A. Baggensen. IV—VII Bind. Kbh. 1845. 8.

Beckers Verdenhistorie, udg. af Loebell, overs. af J. Riise, XII, 5—6. XIII, 1—6 Kbh. 1845. 8.

Bendtsen, Indbydelsesskrift fra Ribe Kathedralskole. Ribe 1845. 8.

Bergk u. *Cæsar*, Zeitschrift für die Alterthumswissenschaft. Vierter Jahrg. 1—5 Heft. Cassel 1846. 4.

G. Bernhardy, Grundriss der griechischen Litteratur. 1ster Theil. Halle 1836. 8.

Bloch, Om Accentuationens Gyldighed i de gamle Sprog. Roskilde 1845. 8. (Progr.).

Bohr, Efterretninger om det von Westenske Institut. Kbh. 1845. 8.

Bojesen, Bidrag til Fortolkningen af Aristoteleses Böger om Staten, 2den Deel. Kbh. 1845. 8. (Progr.).

Borgen, Efterretninger om Metropolitanskolen. Kbh. 1845. 8.

- Bornemann*, Om Retsordenens Natur og Væsen. Kbh. 1845. 4. (Universitets-Progr.).
- Brandes*, Litterarische Zeitung. Berlin 1845. 4.
- Brandis*, über die Auflösung der numerischen Gleichungen. Altona 1845. 4. (Progr.).
- Brandt og Helweg*, den danske Psalmedigtning. 1—12 II. Kbh. 1844—45. 8.
- Brauneiser*, M. T. Ciceros's zweite Rede gegen den Verres, ins Deutsche übertragen, B. I. c. 21—39. Hadersleben 1845. 4. (Progr.).
- Bröchner*, Om det Jødiske Folks Tilstand i den persiske Periode. Kbh. 1845. 8. (Disputats).
- Budget for Aaret 1846 og Regnskabsoversigt for Aaret 1844. 2 Bd. Kbh. 1846. 4.
- Cantate ved Højtideligheden i Anledning af Indvielsen af Kolding lærde Skoles nye Bygning. Kbh. 1845. 4.
- Censorinus*, de die natali liber. Recensuit et emendavit O. Jahn. Berolini 1845. 8.
- M. T. Ciceronis opera omnia recensuit J. C. Orellius iterum edd. J. C. Orellius et J. G. Baiterus. Vol. I et III. Turici 1845. 8.*
- M. T. Cicero* von dem Redner. Uebersetzt u. erläut. v. F. C. Wolff. 2te Aufl. Altona 1830. 8.
- Des *M. T. Cicero* auserlesene Reden, übersetzt v. F. C. Wolff. 2te Aufl. Altona 1829. 8.
- M. T. Ciceronis Cato major et Lælius. Recensuit et præfatus est J. N. Madvig. Havn. 1835. 8.*
- M. T. Ciceronis Lælius. Mit einem Commentar bearbeitet v. M. Seyffert. Brandenburg 1844. 8.*
- Clausen*, Tidsskrift f. udenl. theologisk Litteratur. 3die og 4de Hefte. 1845. 1ste 1846.

- Colding*, nogle latinske Synonymer. Aalborg 1845. 8.
(Progr.).
- Ny Collegialtidende for 1845, No. 37—39.
- F. C. Dahlmanns* Danmarkshistorie, ved Jenssen-Tusch,
3die Deels 3die Hefte. Kbh. 1844. 8.
- Diodori Siculi* bibliotheca historica ex nova recognitione
L. Dindorfii. Græce et Latine. Perditorum
librorum excerpta et fragmenta ad integri
operis seriem accommodare studuit, rerum in-
dicem locupletissimum adjecit C. Müllerus.
Voll. II. Parisiis 1842—44. 8.
- Dohrn*, Ueber Cato den ältern u. dessen Lebensverhält-
nisse. Itzehoe 1845. 8. (Progr.).
- W. Drumann*, Geschichte Roms oder Pompejus, Cæsar,
Cicero u. ihre Zeitgenossen. I—VI Th. Kö-
nigsberg 1834—44. 8.
- K. Eckermann*, Lehrbuch der Religionsgeschichte u. My-
thologie der vorzüglichsten Völker des Alter-
thums. 2 Bde. Halle 1845. 8.
- Erslews* almindelige Forfatterlexicon. 8de Hefte. Kbh.
1845. 8.
- Eschricht*, Om de uvilkaarlige Livsytringers Forhold til
de vilkaarlige o. s. v. Kbh. 1845. 4. (Uni-
versitetsprogr.).
- H. Ewald*, die poetischen Bücher des alten Bundes. I—IV
Bd. Göttingen 1836—40. 8.
— die Propheten des alten Bundes. II Bde. Stutt-
gart 1840—41. 8.
- F. E. Feller*, Kurze englische Sprachlehre in Beispielen.
Leipz. 1842. 8.
- J. G. Fichtes* sämtliche Werke, herausgegeben v. J. H.
Fichte. I—VI B. Berlin 1845. 8.

- Francke*, Wie soll die Straussische Ansicht vom Christenthum aufgefasst u. widerlegt werden? Flensburg 1845. 8. (Progr.).
- W. Freund's* Wörterbuch III, 2. Leipz. 1845. 8.
- Funch*, den videnskabelige Realskole i Aarhus, Beretning og Forslag. Kbh. 1845. 8.
- G. Girard*, Ueber den regelmässigen Unterricht in der Muttersprache. Deutsch v. Pabst. Erste Lief. Biel 1846. 8.
- Gräfe u. Clemen*, Pädagogische Zeitung. Erster Jahrg. Leipz. 1845. 8.
- C. J. Grysar*, Handbuch lateinischer Stilübungen f. die oberen Klassen der Gymnasien. Zweite Ausg. Köln 1845. 8.
- M. F. Guizot*, Nouveau dictionnaire universel des synonymes de la langue Française. . Hième édit. 2 Tomes. Paris 1833. 8.
- Gunnlaugssyni*, Leidarvisir til at þekja stjörnur. Reykjavik 1845. 8. (Progr.).
- J. F. Hagen*, Ægteskabet betragtet fra et ethisk-historisk Standpunkt. Kbh. 1845. 8. (Disputats).
- Hagge*, Einige Bemerkungen über die lex Servilia repetundarum. Glückstadt 1845. 4. (Progr.).
- Hammerich*, Om Realskolens Væsen og om Realklasserne i Borgerdydsskolen paa Christianshavn. Kbh. 1845. 8.
- Om den provisoriske Underviisningsplan for Metropolitanskolen, Odense Cathedralskole og den lærde Skole i Kolding. Kbh. 1846. 8.
- II. Harpestrengs* danske Lægebog, udgivet af Chr. Molbech. Kbh. 1826. 8.

- Hauch*, Om flere af den ældre Verdens religiøse Myther.
Kbh. 1845. 4. (Progr.).
- K. F. Hermann*, Lehrbuch der griechischen Antiquitäten,
1ster Th. die Staatsalterthümer enthaltend. Hei-
delb. 1841. 8.
- Herodoti* historiarum libri IX. recognovit G. Dindorfus.
Ctesiae Cnidii et chronographorum fragmenta
illustr. C. Müller. Græce et Latine. Parisiis
1844. 8.
- Q. Horatius Flaccus*. Recensuit atque interpretatus est
J. C. Orellius. ed. Altera. Voll. II. Turici 1843
— 1844. 8.
- Hudemann*, Ueber Magos Schicksale u. die Begebenheiten
vor der Schlacht bei Zama. Schleswig 1845.
4. (Progr.).
- A. v. Humboldt*, Kosmos, Entwurf einer physischen Welt-
beschreibung. 1ster B. Stuttgart u. Tübingen
1845. 8.
- F. E. Hundrup*, Skole-Calender. Kbh. 1845. 8.
- Ingerslev*, Bidrag til Kolding lærde Skoles Historie.
— Epistola critica ad V. D. Alschefski, part. I.
Begge Skrifter Kbh. 1845. 8. (Progr.).
- H. Kiepert*, Topographisch-historischer Atlas v. Hellas
u. den hellenischen Colonien. 24 Blätter.
Berlin 1846. Tverfol.
- H. Kletke*, Deutsche Aufsätze nebst Anmerkungen u. Auf-
gaben. Berlin 1844. 8.
- H. Krøyer*, Naturhistorisk Tidsskrift, Ny Række, 1ste Bds
5te og 6te Hefte. Kbh. 1845. 8.
- Königsfeldt*, Prøve af en Lærebog i Verdenshistorien.
Kbh. 1845. 8. (Progr.).

- H. Lehmann*, de rationibus physiologicis et pathologicis humoris aquei oculi humani. Pars I. Havn. 1846. 8. (Disputats).
- C. L. Lehmus*, die reine Mathematik u. die mechanischen Wissenschaften. Berlin 1845. 8.
- Lembcke*, Oversigt over Europas Folkestammer. Kbh. 1845. 8. (Progr.).
- T. Livi* rerum Romanarum libri ad codd. mnc. fidem emendati ab Alschevski. Vol. I—III. Berolini 1841—1846. 8.
- Lucht*, Bericht über den Lehrgang der Kieler Stadtschule. Kiel 1845. 4. (Progr.).
- G. F. G. Lund*, de parallelismo Syntaxis Græcæ et Latinæ usu casus genitivi demonstrato. Havn. 1845. 8. (Disputats).
- J. N. Madrigii* opuscula Academica altera. Havn. 1842. 8.
— Græsk Ordføiningslære. Kbh. 1846. 8.
- J. H. Mansa*, Nørrejylland, Pl. VII. Kbh. 1846. Landk.
- Milne-Edwards*, Cours élémentaire d'histoire naturelle. Zoologie. Rédigé conformément au program de l'Université du 14 Sept. 1840. Paris. 8.
- C. Molbech*, Historisk Tidsskrift, 6te Bind 1ste og 2det Hefte. Kbh. 1845. 8.
- F. C. Mowers*, die punischen Texte im Poenulus des Plautus. Breslau 1845. 8.
- K. O. Müller*, Geschichten hellenischer Stämme u. Städte. Zweite Ausg. v. Schneidewin. I—III Bd. Breslau 1844. 8.
- J. P. Mynster*, Annalium Paulinorum adumbratio. Havn. 1845. 4.
- Möller*, Zur Bestimmung des classischen Ausdrucks. Plön 1845. 4. (Progr.).

- C. F. Naegelsbach*, die homerische Theologie. Nürnberg 1840. 8.
- Nielsen*, Efterretninger om den videnskabelige Realskole i Aarhus. Aarhus 1845. 8. (Progr.).
- A. Nischwitz*, Handels-Geographie u. Handels-Geschichte. 1—3 Th. Leipz. 1838—45. 8.
- G. F. v. Oldenburg*, Veiledning ved Brugen af Oldenburgs Globus. Odense 1843. 8.
- Olsen*, Nogle Bemærkninger angaaende Underviisningen i Modersmaalet i de lærde Skoler. Viborg 1845. 8. (Progr.).
- P. Oridii Nasonis metamorphoseon libri XV*. Mit kritischen u. erläuternden Anmerkungen von E. C. Chr. Bach. 2 Bde. Hannover 1831—36. 8.
- A. Pauly's Real-Encyclopädie der classischen Alterthums-wissenschaft*, fortgesetzt von Chr. Walz und W. S. Teuffel. 57—68 Liefer. Stuttg. 1845—46. 8.
- Pausaniæ descriptio Græciæ*. recognovit et præfatus est L. Dindorf. Græce et Latine. Paris 1845. 8.
- Polybius ex recensione I. Bekkeri*. II Voll. Berolini 1844. 8.
- S. L. Povelsen*, Emendationes locorum aliquot Homericorum. Havn. 1846. 8. (Disputats).
- S. Aurelii Propertii elegiarum libri IV*. Recensuit et commentariis illustravit Hertzberg. II Voll. Halæ 1843—45. 8.
- Provisorisk Plan for den udvidede Underviisning i Metropolitanskolen, Odense Cathedralskole og Kolding lærde Skole. Kbh. 1845. 4.
- L. L. Reumert*, de auscultatione obstetricia ejusque vi in

- forcipem applicandam. Havn. 1845. 8. (Disputats).
- Rosendahl*, Indbydelsesskrift til den offentlige Examen i Nykjöbing Cathedralskole. Nykjöb. 1845. 8.
- Rothe*, les romans du Renard, examinés, analysés et comparés d'après les textes manuscrits les plus anciens. Paris 1845. 8.
- G. F. F. Ruperti*, Handbuch der Römischen Alterthümer. 1—3 Bd. Hannover 1841—43. 8.
- Rögind*, Om den formale Dannelse. Aarhus 1845. 8. (Progr.).
- Scharling* og *Engelstoft*, Theologisk Tidsskrift, 9de Bds 2det og 10de Bds 1ste Hefte. Kbh. 1845—46. 8.
- F. W. Schneidewin*, Philologus, Zeitschrift f. das klassische Alterthum, 1ster Jahrg. 1stes H. Stolberg 1846. 8.
- I. F. Schouw*, Naturskildringer, 2den Udg.
— Naturskildringer, 2den Samling. Kbh. 1839—1845. 8.
- Schütt*, die nordische Sage von Völsungen u. Giukungen. Husum 1845. 4. (Progr.).
- Scymni Chii* periegesis. Recensuit B. Fabricius. Lips. 1846. 8.
- H. P. Selmer*, Kjöbenhavn's Universitets Aarboeg f. 1844. Kbh. 1845. 8.
— Om Oprettelsen af et Universitet i Jylland. Kbh. 1845. 8.
- A. Steen*, de vi et natura infiniti mathematici. Havn. 1845. 4. (Disputats).
- Steenstrup*, Undersögelser om Hermaphroditismens Tilværelse i Naturen. Kbh. 1845. 4. (Progr.).

- H. Stephani* thesaurus Græcæ linguæ, tert. edd. Hase et Dindorfii. Vol. V fasc. 6 et Vol. VI fasc. 5.
- Storm*, Efterretninger om Horsens lærde Skole med adskillige derved foranledigede Bemærkninger. Horsens 1845. 8.
- J. E. Suhr*, Om Reformerne i de lærde Skoler. Kbh. 1845. 8.
- P. Terentii Afri* Comoediæ VI. edi curavit G. Stallbaum. II Voll. Lips. 1830. 8.
- Thortsen*, Efterretninger om Randers lærde Skole. Randers 1845. 8.
- Thrige*, de bremiske Erkebispers Bestræbelser for at vedligeholde deres Høihed over den nordiske Kirke. Kbh. 1845. 8. (Progr.).
- Thucydides* de bello Peloponnesiaco. Græce et Latine. Curavit G. Æ. Koch. Lips. 1845. 8.
- O. W. Tidemand*, Hebraisk Læsebog for de første Begyndere. Kbh. 1846. 8.
- P. II. Tregder*, Haandbog i den græske og latinske Litteraturhistorie. Kbh. 1845. 8.
- F. II. Ungewitter*, Geschichte des Handels, der Industrie u. Schiffahrt, 11tes og 12tes Heft. Leipz. und Meissen. 8.
- P. Virgilii Maronis* carmina breviter enarravit Ph. Wagner. Lips. 1845. 8.
- C. Vogel*, Schulatlas der neueren Erdkunde mit Randzeichnungen. 5te Aufl. Leipz. 1846. 8.
- Ueber die Idee, Ausführung u. Benutzung des neueren Schulatlas. 2te Aufl. Leipz. 1843. 8.
- Geschichtsbilder, ein Handbuch zur Belebung des geographischen Unterrichts. Leipz. 1845. 8.
- W. Wachsmuth*, hellenische Alterthumskunde aus dem

Gesichtspunkte des Staats. 2te Ausg. 2 Th.
Halle 1844—46. 8.

Whitte, Efterretninger om Rønne lærde og Real - Skole
med indstrøede Bemærkninger. Kbh. 1845. 8.

Wiehe, Græsk Accentlære. Odense 1845. 8. (Progr.).

H. C. Ørsted, Oversigt over det Kgl. Vidensk. Selskabs
Forhandlinger for Aaret 1845, No. 5—8.

Desuden har Bibliotheket modtaget:

132 preussiske Programmer for Aaret 1844 og 128 for
Aaret 1845, Bilagene derunder indbefattede.

Rektor har fra det kongelige Partikulærkammer til
Opbevarelse i Skolens Bibliothek modtaget det 41de Hefte
af *Flora Danica*, udgivet af *Liebmann* 1843.

Meddelelser om Lærlingernes Bogsamling.

Efter det i sin Tid til Bestyrelsen for Universitetet
og de lærde Skoler indgivne Regnskab for Aaret 1ste
April 1845—31te Marts 1846 beløb i det angivne Tidsrum
Kassens Indtægt og Udgift sig til følgende Summer.

Indtægten bestod næst

Kassebeholdningen fra forrige Aar. „	Rbdlr.	1 Mk.	4 Sk.
i Deeltagernes Bidrag, tilsammen. . .	34	-	3 - 8 -
og Universitetsbestyrelsens Tilskud	30	-	„ - „ -

I Alt 64 Rbdlr. 4 Mk. 12 Sk.

medens Udgifterne beløb sig til
Stæmplers Trykning og flere Sagers

Anskaffelse	1 Rbdlr.	2 Mk.	13 Sk.
Kjøbte Böger	39	- 2	- 6
og Indbinding	23	- 2	- 12

I Alt 64 Rbdlr. 1 Mk. 15 Sk.

saa at Kassebeholdningen til inde-

værende Aar blev ..... „ Rbdlr. 2 Mk. 13 Sk.

Atter i Aar har jeg ansøgt Universitetsbestyrelsen om et Tilskud, men desværre har den ikke seet sig i Stand til at tilstaae mig det. Iøvrigt er det glædeligt, at Bogsamlingen bliver flittig afbenyttet og tæller næsten alle Skolens og Forberedelsesklassens Lærlinge blandt sine Deeltagere.

Efter Afslutningen af den i sidste Aars Indbydelseskrift aftrykte Liste over ny tilkomne Böger, ere foruden Fortsættelsen af det, hvorpaa der dengang var tegnet Subskription, følgende Böger anskaffede til Bogsamlingen: *Cervantes*, Don Quixote, overs. af Schaldemose, 1—4 Deel. Kjöbenhavn 1829—31.

Asbjörnsen, Huldreeventyr, 1ste Samling. Christiania 1845.

Speckter, 50 Fabler for Börn, overs. af Chr. Winther. Kbhvn. 1834.

Nodier, tre Fehistorier, bearbejdede af Holst. Kbh. 1846.
Poetiske Fantasmer, Nytaarsgave for 1845.

Wergeland, den engelske Lods. Christiania 1844.

Noveller, gamle og nye, udgivne af Hejberg, 2den Udg.
1—3 Bind. Kbh. 1835.

Winther, Haandtegninger, gamle og nye. Kbh. 1846.

Dansk Folkekalender for 1846.

Dumas, Grevinde Berthas Suppe, bearbejdet af Holst.
Kbh. 1846.

Ström, betegnende Træk af Dyrenes Liv. Kbh. 1846.

Nye Fortællinger, udg. af Hejberg, 1—3 Bind. Kbh. 1839.

Blicher, Noveller, 1—2 Deel. Kbh. 1846.

Fra Skolens større Bogsamling har jeg ligesom i forrige Aar foruden Fortsættelsen af de større Værker laant til Afbenyttelse til Udlaan fra Lærlingenes Bogsamling.

Baggesens Levnet ved Aug. Baggesen, 1ste Deel. Kbh. 1843.

2^{den} Deel. Kbh. 1844.

Estrup, Om Thygestrup. Kbh. 1838.

Jens Baggesen, komiske Fortællinger. Kbh. 1785.

Ewald, Adam og Eva. Kbh. 1769.

Cervantes, Don Quixote, overs. af Charl. Bichl, 1—4 D.

Kbh. 1776—77.

Vogel, Geschichtsbilder. Leipzig 1845.

Schoww, Naturskildringer, 2^{den} Udg. 1839.

Schoww, Naturskildringer, 2^{den} Samling 1845.

Rönne i Juni 1846.

H. H. Lefolii.

I det nye Skoleaar agtes følgende Böger*) benyttede i de forskjellige Klasser.

Förste Klasse.

Bojesen, Kort Begreb af den danske Sproglære, *Hjorts* Börneven, *Krossings* poetiske Læsebog, 1ste Deel. *Rungs* tyske Læsebog for Begyndere, *Hjorts* mindre tyske Grammatik. *Herslebs* mindre Bibelhistorie, *Jensens* Palæstina. Det nye Testamente. *Kofods* fragmentariske Historie. *Ingerslevs* Geographi for Begyndere. *Blankensteiners* Atlas. *Ströms* naturhistoriske Læsebog, 1ste Hefte, Pattedyrene; 2^{den} Udgave. *Ursins* Regnebog. *Smith's* og *Dollies* Forskrifter.

Anden Klasse.

Bojesens kortfattede danske Sproglære. *Holsts* prosaiske Læsebog, *Krossings* poet. Læseb., 1ste Deel. *Rungs* Læsebog for Begyndere. *Hjorts* mindre tyske Grammatik. *Borrings* Manuel, *Bjerrings* franske Læsebog, *Abrahams* franske Sproglære. *Balles* Lærebog, *Herslebs* mindre Bibelhistorie, *Jensens* Palæstina, det nye Testamente. *Kofods* fragmentariske Historie, *Velschows* Geographi, *Blankensteiners* Atlas. *Ströms* naturhistoriske Læsebog, 2^{det} Hefte, Fuglene. *Ursins* Regnebog. *Smith* og *Dollies* Forskrifter.

Tredie Klasse.

Bojesens kortf. danske Sproglære, *Holsts* prosaiske Læsebog, *Krossings* poetiske Læsebog, 1ste Deel. *Hjorts* tyske Læsebog og større tyske Grammatik, *Rungs* tyske Elementarbog. *Borrings* franske Læsebog for Mellemlasserne, (*Realeleverne*: *Borrings* Manuel), *Bjerrings* franske Læsebog for Begyndere, *Abrahams* franske Sprog-

*) Disse kunne faaes hos Boghandler *Erichsen*.

lære. *Mariboës* stories for children (for Realeleverne) *Madvigs* latinske Formlære, *Friedemanns* Ciceronische Chrestomathie, *Trojels* Stiløvelser, 1ste Hefte (disse 3 Bøger for de studerende Disciple). *Balles* Lærebog, *Herslebs* større Bibelhistorie, *Jensens* Palæstina, det nye Testamente. *Kofods* Udtog af Verdenshistorien (Realeleverne: *Kofods* fragmentariske Historie), *Velschows* Geographi, *Blankensteiners* Atlas. *Jürgensens* Arithmetik (ikke Realeleverne), *Ursins* Regnebog. *Ströms* naturhistoriske Læsebog, *Patte-dyrene* (2den Udgave). Smith og Dollies Forskrifter.

Fjerde Klasse.

Bojesens danske Sproglære, *Holsts* prosaiske Læsebog, *Krossings* poetiske Læsebog, 2den Deel. *Hjorts* tyske Læsebog og større tyske Grammatik, *Rungs* tyske Elementarbog. *Borrings* franske Læsebog for Mellemlasserne, *Bjerrings* franske Læsebog, *Borrings* franske Grammatik (5te Udgave). *B. Lohmeyers* engelske Læsestykker, *Mariboës* engelske Grammatik (Realeleverne). *Madvigs* latinske Sproglære, *Cæsar* de bello Gallico (Whittes Udgave), *Ingerslevs* Materialier til lat. Stile, *Tregders* græske Sproglære, *Xenophons* Anabasis (Krügers mindre Udg.), (for de Studerende). *Balles* Lærebog, *Herslebs* større Bibelhistorie, *Jensens* Palæstina, det nye Testamente. *Kofods* Udtog, *Velschows* Geographi, *Blankensteiners* Atlas. *Drejers* og *Bramsens* Naturhistorie. *Jürgensens* Arithmetik, *Oppermanns* Geometri. Smith og Dollies Forskrifter.

I alle Klasser ønskes *Erslevs* Haandbog ved Sangunderviisningen i Skoler anskaffet.

Den offentlige Examen
i
Rønne lærde Skole
for Aaret 1846
foretages i følgende Orden:

Skriftlig Examen:

Torsdagen d. 16de Juli.

- Kl. 8—11. IV. Latinsk Oversættelse.
II. A.^m Regncopgave.
II. B. Dansk Stil.
I. Regncopgave.

Fredagen d. 17de Juli.

- 8—11. IV. Latinsk Stil.
II. A. Dansk Stil.
I. Dansk Diktat.
3—6. IV. Mathematisk Opgave.
II. B. Regncopgave.

Lördagen d. 19de Juli.

- 8—11. IV. Dansk Stil.
II.S.A. Latinsk Stil.
II.R.A. Engelsk Stil.

Mundtlig Examen*)-

Mandagen d. 20de Juli.

- 8—12. Examen i *Forberedelsesklassen*.

Tirsdagen d. 21de Juli.

8—9. IV. Religion. 9—10. IV. Tydsk og Fransk. 10—10½. II.R.B. Engelsk. 10½—12. II.B. Tydsk.		3—4. II.St.B. Latin. 4—4½. II.St.A. Græsk. 4½—5½. II.A. Dansk. 5½—6. II.R.A. Naturhistorie. 6—7. I. Fransk.

*) Under den mundtlige Examen ere Disciplenes Tegninger og Skrivebøger for hele Aaret fremlagte til Eftersyn.

Onsdagen d. 22de Juli.

8—9.	IV. Græsk.	3—4½.	I. Regning.
9—10.	IV. og II.A. Gymnastik.	4½—7.	I. Dansk.
10—11.	II.A. Tydsk.		
11—12.	II.B. Dansk.		

Torsdagen d. 23de Juli.

8—9,	IV. Latin.	3—4.	IV. Hebraisk.
9—10.	II.St.A. Latin.	4—7.	I. Historie og Geographi.
10—10½.	II.R.A. Engelsk.		
10½—11½,	II.A. Fransk.		
11½—12½.	II.B. Fransk.		

Fredagen d. 24de Juli.

8—9½.	II.A. Religion.	3—4½.	I. Tydsk.
9½—12.	II.B. Historie og Geographi.	4½—5½.	I. Gymnastik.
		5½—6½.	II.B. Gymnastik.

Lördagen d. 25de Juli.

8—9½.	IV. Mathematik.	3—4½.	II.B. Mathematik.
9½—12.	II.A. Historie og Geographi.	4½—6½.	I. Religion.

Mandagen d. 27de Juli.

8—10.	II.A. Mathematik.	3—4½.	IV. Historie og Geogr.
10—11½.	II.B. Religion.	4½—6.	I. Naturhistorie.
11½—12.	Sangprøve.	6—7.	II.B. Naturhistorie.

Tirsdagen d. 28. Juli Kl. 10

afholdes Prøven over de til Optagelse i Skolen anmeldte Disciple.

Fredagen d. 31te Juli Kl. 10

bekjendtgjøres offentlig de forskjellige Prøvers Udfald.

Til at overvære denne Examens mundtlige Deel og Offentliggjørelsen af Udfaldet indbydes Enhver, der har Interesse for Skolen.

Rønne d. 24 Juni 1846.

H. K. Whitte.

